

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
POLITOLOGIE A EVROPSKÁ STUDIA

Komparace přístupu Chorvatska a Makedonie do Evropské unie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Hrušková

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Šustková Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 24. 4. 2012

Obsah

Úvod.....	4
1. Teoretický rámec rozšiřování	8
1.1. Základní teoretické přístupy k problematice rozšiřování.....	9
1.2. Alternativní teorie	11
1.3. Dimenze studia rozšiřování.....	12
2. Jednotlivé politiky EU vůči regionu a formování vztahu do současnosti.....	15
3. Identifikace a komparace problémů.....	21
3.1. Chorvatsko	21
3.2. Makedonie.....	26
3.3. Komparace identifikovaných problémů	31
3.3.1. Ekonomické problémy	31
3.3.2. Politické problémy	32
Závěr	34
Abstrakt.....	37
Abstract	37
Prameny a literatura	39
Prameny	39
Literatura.....	40

Úvod

S koncem studené války, rozpadem východního bloku a následnou integrací postkomunistických států do Evropské unie (EU) se znovu otevírá otázka problematiky rozšiřování. V dnešní době je tento proces spojován hlavně se zeměmi takzvaného západního Balkánu. Do tohoto geografického označení jsou řazeny státy bývalé Jugoslávie s výjimkou Slovinska, tedy Chorvatsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo a Makedonie (Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Former Yugoslav Republic Macedonia, FYROM). K nim se přidává ještě sousední stát, který součástí Jugoslávie nebyl, a sice Albánie. Všechny výše jmenované země mají v současnosti příležitost stát se budoucím členem EU. Každá z nich je však v přístupovém procesu na jiném stupni. Albánie, Bosna a Hercegovina a Kosovo jsou zatím pouze potenciálním kandidátem, Černá Hora, Makedonie a nedávno Srbsko již kandidátský status získaly. Oproti tomu Chorvatsko letos zdárně dokončilo přístupové rozhovory a příští rok se očekává jeho definitivní vstup do unie poté, co se k němu v referendu 22. ledna 2012 vyslovilo 66 % Chorvatů.

Tato bakalářská práce se zabývá komparací stupně integrace dvou států tohoto regionu, a sice Chorvatska a Makedonie. Práce bude tedy zaměřena na integrační proces těchto dvou států primárně v rozmezí od získání samostatnosti až do současnosti (1990-2012). Avšak pro zachování souvislostí bude v textu krátce zmíněno i období před osamostatněním. Cílem práce je sice primárně komparace dvou zvolených států, ale zároveň i popis procesu rozšíření EU o nové státy, ať již z teoretického hlediska, nebo konkrétně o Makedonii a Chorvatsko. Přestože je v současné době každá z těchto zemí na jiném stupni integrace, vhodnost výběru právě těchto dvou států je dána řadou společných charakteristik. Jednak jsou zeměmi stejného regionu, ale zároveň mají společnou historickou zkušenost z jugoslávského soustátí. Obě země se navíc řadí mezi tahouny integrace v regionu. Byly to první dva státy, které s EU podepsaly Dohodu o stabilizaci a přidružení (Makedonie dokonce o něco dříve než Chorvatsko) a oba státy byly také prvními v regionu, které obdržely kandidátský status. Chorvatsko již v polovině roku 2004, Makedonie koncem roku 2005. Otázkou tedy je, které hlavní příčiny vedly k tomu, že Makedonie (FYROM) zaostává v přístupovém procesu za Chorvatskem, přestože sdílejí oba státy řadu společných charakteristik a vývoj integrace u nich byl po dlouhou dobu podobný. Jaké jsou konkrétní identifikovatelné problémy? Předpokládaným důvodem v této práci je, že Chorvatsko dokázalo problémy

ve zvolených dimenzích řešit efektivněji než Makedonie a díky tomu je v současné chvíli v přístupovém procesu již na téměř konečném stupni integrace.

Teoretická literatura zabývající se rozšiřováním často zmiňuje nedostatek komparativních analýz v rámci tohoto tématu. Obvykle bývají předmětem práce pouze případové studie. Proto se autoři zabývající se teoretickými přístupy k rozšiřování rozhodli pro určení dimenzí rozšiřování, které mají zjednodušit oblasti komparace.

Zvolená komparace proběhne ve dvou dimenzích rozšiřování. První z nich bude dimenze členského státu. Jak pro Makedonii, tak pro Chorvatsko je totiž příznačné, že jejich vstup do EU byl znesnadněn konfliktem s některým z členských států. V případě Chorvatska se jednalo o spor ohledně Piranského zálivu, který vedlo se Slovinskem. Makedonský konflikt je poněkud komplexnější a trvalejší v tom, že členský stát Řecko již od osamostatnění Makedonie bojuje proti názvu a symbolům státu. Proto je nynější oficiální označení této země Bývalá jugoslávská republika Makedonie (používaná anglická zkratka FYROM). Tuto dimenzi jsem zvolila, protože v rámci formálního procesu, ve kterém rozšiřování probíhá, hrají členské státy značnou roli a jsou schopny v podstatě blokovat přijetí nového člena.

Druhou zvolenou dimenzí je dopad rozšiřování na kandidátské (nečlenské) státy. Tato dimenze úzce souvisí s přijímáním podmínek, jejichž plnění EU vyžaduje za udělení například dohody o přidružení či kandidátského statusu. Toto plnění podmínek za odměny bývá v anglické literatuře často nazýváno metoda carrot and stick, česky metoda cukru a biče. Tímto způsobem EU podmiňuje spolupráci s ostatními zeměmi a na základě plnění podmínek se odvíjí jejich vzájemný vztah či přeneseně řečeno stupeň integrace. Z tohoto důvodu jsem zvolila jako další dimenzi komparace právě tuto oblast.

Po identifikaci základních problémů budou tyto rozděleny do dvou hodnotících kritérií, a to jednak ekonomických, kde budou komparovány ekonomické podmínky Makedonie s podmínkami Chorvatska, a kritérií politických, kde se komparace zaměří na identifikované politické problémy obou zemí. K těmto politickým kritériím jsou přiřazeny i konflikty s členskými státy.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První bude zaměřena na teoretické koncepty problematiky rozšiřování, jejím cílem bude jednak definice rozšiřování, vymezení jednotlivých dimenzí, které jsou avizovány výše, a výčet jednotlivých teorií, které se k rozšiřování vyjadřují. Mezi ně bude patřit realismus, liberální intergovernmentalismus, supranacionální institucionalismus a konstruktivismus.

Druhá kapitola mapuje vývoj vztahů mezi Evropskou unií a balkánskými státy. Největší prostor bude ale věnován Chorvatsku a Makedonii. Cílem je chronologicky sledovat jednotlivé milníky integrace. Tento postup je vhodný z toho důvodu, že další kapitola se zabývá jednotlivými identifikovanými problémy, které budou díky tomuto chronologickému řazení snadno časově zařaditelné.

Třetí kapitola se bude tedy týkat konkrétních problémů, které ve zvolených dimenzích v rámci rozšíření nastaly. Jak již bylo uvedeno výše, tyto problémy budou členěny na ekonomické a politické, z nichž ty posledně zmíněné budou mít v práci o něco více prostoru, protože zde zasahují obě dvě dimenze.

Jednotlivé podkapitoly třetí části jsou zaměřeny na identifikované problémy obou zemí zvlášť. První podkapitola bude věnována pouze problematice Chorvatska, druhá se zaměří na problematiku oblasti makedonského přístupového procesu. V poslední podkapitole následně proběhne samotná komparace podle zvolených politických a ekonomických kritérií. Tato podkapitola by pak měla vést k odpovědi na zvolenou otázku, tedy jaké jsou příčiny rozdílného stupně integrace těchto dvou států.

Literaturu, která sloužila jako podklad pro teoretickou část, tvoří hlavně knihy a články dvojice autorů Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeira. Tito autoři ve svých člancích definují rozšiřování a vysvětlují jednotlivé jeho dimenze. Následně pak podle racionálních a konstruktivistických teorií vytvářejí hypotézy ve zkoumaných dimenzích. Čerpala jsem z jejich článků *The Study of EU Enlargement: theoretical approaches and empirical findings* (uverejněný v knize *Advances in European Union Studies* od Michelle Cini a Angely K. Bourne) a *Theorizing EU Enlargement: research focus, hypothesis, and the state of reaserch*, v nichž se autoři z velké části pouze opakují a i přes časový odstup své práce již moc nerozšiřují. Nicméně jejich přístup k rozšiřování na základě dimenzí je pro studium této oblasti skutečně přínosný a podstatně usnadňuje komparaci. Jejich práce jsou lépe strukturované než práce jiných autorů. V textu jsou pro doplnění použity i knihy či články jiných autorů.

Část empirická, která se zabývá formováním vztahů a přístupovými problémy, čerpá z řady knih a hlavně článků, které však jsou doplněny i údaji z oficiálních stránek institucí EU. Hlavním vodítkem pro tuto část byla kniha Williama Bartletta *Europe's Troubled Region. Economic development, institutional reform, and social welfare in the Western Balkans*. Zde se autor sice věnuje celému západnímu Balkánu jako regionu, ale do kapitol vkládá i pasáže zaměřené vždy na určité státy. Celkově se v tomto díle snaží

balkánské země nějak systematizovat a poukázat na jejich rozdílný vývoj. V několika samostatných podkapitolách se tak věnuje Chorvatsku a Makedonii, jednak jako takzvaným *early reformers* a také jako v té době jediným kandidátským zemím (kniha je z roku 2008). Z dřívějšího období je od stejného autora publikace *Croatia. Between Europe and the Balkans*. Zde Bartlett mapuje celý politický vývoj Chorvatska a jednu kapitolu vyčleňuje i problematice mezinárodních vztahů. Zde se sice nezabývá pouze integrací do EU, ale i spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY). Vzhledem ke zvoleným dimenzím tak bude mít tato spolupráce i v textu prostor. Autor se nezaměřuje pouze na otázku evropské integrace, ale snaží se ve svých knihách zachytit komplexní vývoj, ať již západního Balkánu, či konkrétně Chorvatska. Integrační proces je graduální a dlouhotrvající záležitost, a tak často dobré publikace nemohou reflektovat proces celý. Proto svou práci doplňují i o informace získané z jiných zdrojů či hlavně z internetových stránek EU. Informace o formování vztahu mezi Makedonií a EU pocházejí hlavně z knihy *Europe's Troubled Region* a pak ze stránek EU. Ty jsou sice nositelem zaručených informací, ale jejich obsah je omezen na výčet dat bez zhodnocení vlivu, jaký určitá politika či smlouva na stát měla. O to jsou naopak přínosnější knihy Williama Bartletta.

Na jednotlivé identifikované komplikace v přístupovém procesu jsou použity články, které se problémy zabývají. Jednotlivé problémy, hlavně ty se členskými státy, jsou relativně hojně zpracovávaným tématem. Navíc některé, jako již zmíněná spolupráce s ICTY, jsou reflektovány i v Bartlettových knihách. Vzhledem k tomu, že v dimenzi dopadu rozšiřování na kandidátské (nečlenské) státy se budu věnovat plnění podmínek ze strany Makedonie a Chorvatska, budou zde část literatury tvořit oficiální dokumenty Evropské komise (EK), tzv. *Progress reports*.

Pokud se podíváme na nedostatky práce, je to určitě již zmíněný nedostatek literatury k formování vztahu Makedonie a EU. Dalším nedostatkem se může jevit omezení se pouze na určité dimenze. Práce tak logicky postrádá komplexní pohled na problematiku rozšiřování. Pro komparaci je ale vhodné zmenšit si rámeček pozorovaných jevů.

Závěrem bych zde chtěla poděkovat Mgr. Markétě Šustkové Ph.D., která mou bakalářskou práci vedla, za její pomoc.

1. Teoretický rámec rozšiřování

V souvislosti s přístupovým procesem se často hovoří o integraci zemí do EU. Avšak termín integrace má dva různé výklady, které se od sebe liší svou procedurou. Je zde třeba rozlišovat mezi tzv. prohlubováním integrace (tzv. deepening) na straně jedné a mezi rozšiřováním (widening) na straně druhé. Oba termíny ale spolu navzájem souvisejí, a jak tvrdí Fiala a Pitrová, pouze „(...)míra této provázanosti se liší v různých historických obdobích“.¹ Proces prohlubování integrace mění výchozí podmínky pro rozšiřování, protože mění pravidla a požadavky společenství. Naopak každé rozšíření má zase vliv na další vývoj integrace. Může tak buď docházet k prohlubování integrace, nebo naopak k jejímu zdržení. „...dynamika procesů je proměnlivá a osciluje od rychlého vývoje až ke stagnaci či regresi.“²

Termín prohlubování souvisí s procesem vertikální institucionalizace, tedy v podstatě rozšiřování pravomocí společenství mezi členskými státy. Oproti tomu rozšiřování je proces horizontální institucionalizace. Tento proces Schimmelfennig a Sedelmeir definují jako „(...)rozšiřování institucí na jiné než současné aktéry, tedy zvětšení dané skupiny aktérů, kteří se řídí společnými normami.(...) Jedná se o graduální proces, který začíná před a končí až po přijetí do organizace.“³ Helene Sjursen se ve své kapitole v knize *Questioning EU Enlargement. Europe in search of identity* zastavuje nad tím, co vlastně rozšíření o nového člena znamená pro identitu EU jako celku. Proces rozšiřování totiž vede v podstatě k zpochybňování identity Evropanů a hodnot, které tento kontinent charakterizují, což vede až k otázce, kde vlastně by měla Evropa končit? Díky tomu, že se takto mění charakter organizace, považuje Sjursen rozšíření za proces, který může podat jasný obraz o tom, jak organizace vypadá zevnitř. Podle podmínek inkluze či případné exkluze je pak podle autorky zřejmé, jaký účel společenství má. Proto by se neměla brát jednotlivá kola rozšiřování jako izolované epizody vývoje.⁴

¹FIALA, Petr – PITROVÁ, Markéta: *Výzkum rozšiřování ES/ EU: Východiska, přístupy, možnosti*. In: FIALA, Petr – PITROVÁ, Markéta (Eds): *Rozšiřování ES/EU*. Brno, Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav 2003 s. 14.

² Tamtéž, s. 14.

³SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIR, Ulrich: *Theorizing EU Enlargement: research focus, hypothesis, and the state of reaserch*. Journal of European Public Policy, 9, 2002, č. 4, s. 503, (<http://www.ewidgetsonline.com>)

⁴SJURSEN, Helene: *Enlargement and the nature of the EU polity*. In: SJURSEN, Helene: *Questioning EU Enlargement. Europe in search of identity*. London, Routledge 2006, s. 1.

1.1. Základní teoretické přístupy k problematice rozšiřování

Základní teorie rozšiřování lze rozdělit dle ontologické perspektivy na teorie racionální a konstruktivistické. Tyto dvě kategorie se od sebe odlišují v několika aspektech. Zatímco racionalismus je vystaven hlavně na individualismu a materialismu, naopak u konstruktivismu je kladen důraz na myšlenky, ideje a společenství.⁵ Tento základní atribut tak u každé z kategorií vede k jiné předpokládané logice chování (*logic of action*). Pro racionalismus je příznačná logika důsledků (*logic of consequentialism*). Tato logika je založena čistě na kalkulaci užitků na základě zájmů aktérů.⁶ Oproti tomu konstruktivismus se řídí podle logiky vhodnosti, příslušnosti (*logic of appropriateness*). Zde je logika založena na konceptu společného „my“, tedy sdílené identity společenství. Aktéři se tak nezajímají o své zisky, ale o existenci společně sdílených hodnot.

Konstruktivismus se však od racionalismu liší i svým pohledem na instituce a fungování mezinárodních organizací. Racionalismus k organizacím pojímá střídmější stanovisko a považuje je za vhodný nástroj k prosazování zájmů a požadavků států. Hlavními aktéry jsou pouze suverénní státy a vidí podle své logiky mezinárodní organizace jako dobrovolné kluby, do kterých stát nevstoupí, neočekává-li ze členství zisk. Míra, s jakou přisuzují organizacím váhu, se u jednotlivých přístupů liší. Konstruktivismus naopak pojímá mezinárodní organizace jako autonomní a silné aktéry. Díky tomu, že se konstruktivismus zaměřuje na definování společných hodnot a norem společenství, dokáže určit charakteristiky členů podle své logiky vhodnosti.

Pokud se podíváme na možnosti aplikace jednotlivých teorií, které byly vytvořeny v průběhu zkoumání evropské integrace, je zřejmé, že klasická teorie neofunkcionalismu vytvořená Ernstem Haasem je pro vysvětlení rozšiřování EU v podstatě nevyužitelná. Haas se její pomocí pokoušel vysvětlit integraci evropských států po druhé světové válce na základě tzv. spill-overu (přelévání), kdy integrace v jednom sektoru vytváří tlak na postupnou integraci v jiných sektorech. Tato teorie je však vhodná pouze k teoretickému ukotvení procesu prohlubování integrace.

Proto Schimmelfennig a Sedelmeir doporučují pro studium rozšiřování EU používat i teorie pocházející ze studia mezinárodních vztahů, jako je například realismus. Jimi navrhované teorie lze seřadit na ose realismus – liberální

⁵SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIR, Ulrich: *Theorizing EU Enlargement: research focus, hypothesis, and the state of research*, s. 513.

⁶SJURSEN, Helene: c. d., s. 8.

intergovernmentalismus – supranacionální institucionalismus – konstruktivismus podle toho, jakou váhu přiřkládají mezinárodním organizacím.⁷

Realismus je jednou z klasických teorií mezinárodních vztahů. Pojímá státy jako primární aktéry mezinárodních vztahů, které jsou však z pohledu realistů anarchické. Státy tak neví, co mohou od jiných aktérů mezinárodních vztahů, tedy jiných států, očekávat. Proto jsou základními snahami států zajistit si vlastní bezpečnost a moc nad jinými státy. Mezinárodní spolupráce zde sice není vyloučená, ale z podstaty vztahů se bere jako málo pravděpodobná. Přesto i tato teorie může přispět k chápání evropské integrace, a to hlavně díky její orientaci na dva základní požadavky států - moc a bezpečnost. Díky vstupu do organizace tak může stát získat část moci v rozhodovacím procesu. Navíc může být vstup do organizace vysvětlen jako snaha vyvážit sílu třetího státu, tedy klasický model *balance of power*.⁸

Liberální intergornmentalismus je jednou ze základních teorií regionální integrace. Její základ je položen na předpokladech, že státy jsou aktéři, kteří se snaží dosáhnout svých cílů skrze mezivládní vyjednávání a smlouvání (*bargaining*) než jako centralizovaná autorita vytvářející a následně vynucující politická rozhodnutí.⁹ Zde je vidět rozdíl mezi intergornmentalismem a předešlou teorií realismu. Zatímco realismus pohlíží na mezinárodní organizace jako na zbytečnost a do centra mezinárodních vztahů staví pouze státy, intergovernmentalismu jim přiřkládá alespoň omezenou váhu. V organizacích však hlavní slovo zůstává v rukou jednotlivých států, kterým je přisuzována rozhodovací funkce a politická legitimita. Druhým předpokladem vyplývajícím ze zařazení teorie do kategorie racionalismu je, že stát se chová racionálně a snaží se tak přirozeně maximalizovat svůj zisk. Přeneseme-li tyto předpoklady na situaci při rozšiřování, členské státy, které s rozšířením souhlasí a prosazují ho, jsou ty, které z něj budou nejvíce profitovat (*drivers of integration*). Naopak ty, u kterých povede rozšíření ke ztrátě zisků či jiných výhod, se budou snažit rozšíření zastavit, nebo si tuto ztrátu alespoň nějakým způsobem kompenzovat (*brakeman*). Na stejné racionální bázi se k rozšíření staví i potenciální členové, pro které musí z integrace plynout jasný

⁷ SCHIMMELFENNIG, Frank - SEDELMEIR, Ulrich: *The Study of EU Enlargement: theoretical approaches and empirical findings*. In: CINI, Michelle – BOURNE, K. Angela: *Advances in European Union Studies*, London, Palgrave Macmillan 2005. s. 101-102.

⁸Tamtéž, s. 103.

⁹SCHIMMELFENNIG, Frank – MORAVCSIK, Andrew: *Liberal intergovernmentalism*. In: WIENER, Antje – DIEZ, Thomas (Eds.): *European Integration Theory*. Oxford, Oxford University Press 2009 (<http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/intergovernmentalism>)

zisk. Integrace tak musí nabízet státům výhody, na které jako nečlenský stát nemohou dosáhnout.

Supranacionální institucionalismus již podle názvu do centra zájmu staví instituce - v tomto případě ty založené na nadnárodní úrovni. V případě EU bychom zde mohli zařadit Evropskou komisi a Evropský parlament. Stejně jako předešlé teorie je založen na racionální logice důsledků, tedy kalkulaci nákladů a výhod. Tento přístup omezuje oproti předešlým roli států, když tvrdí, že „(...) instituce se mohou stát účelnějšími a autonomnějšími aktéry a tlačit státy za rámec toho, co bylo zamýšleno, když státy tyto instituce tvořily a delegovaly na ně část své moci“.¹⁰ V problematice rozšiřování tento přístup předpokládá, že komise jakožto supranacionální aktér značně ovlivňuje svými preferencemi ohledně kandidátů proces rozšiřování. Dále předpokládá, že instituce EU podporují rozšiřování, protože jim to přináší zisky v podobě růstu rozpočtu a většího geografického dosahu jejich moci.

Podoba konstruktivismu, se kterým pracují Schimmelfennig a Sedelmeir, je v podstatě charakterizována základními aspekty konstruktivistické ontologické perspektivy. V centru zájmu této teorie jsou společné normy a identity, které vyplývají z členství v organizaci. Konstruktivismus je tak primárně zaměřen na zkoumání mezinárodních organizací. Nezajímá se však o výhody, které z členství plynou, ale spíše o legitimitu organizace. Někteří autoři však pracují s různými variantami konstruktivismu. Konvenční konstruktivismus je dominantní v USA, ten se zaměřuje na roli norem či identity společenství ve tvorbě politik. Interpretativní konstruktivismus, využívaný naopak v Evropě, zkoumá roli jazyka jako mediátora tvůrce sociální reality. Na otázku jazyka se zaměřuje také kritický/radikální konstruktivismus.¹¹

1.2. Alternativní teorie

Lze však nalézt i alternativní vysvětlení rozšiřování, která se částečně odchyľují od teorií hlavního proudu. Takovéto teorie můžeme například nalézt v jiných oborech a mohou poskytnout nový pohled na danou problematiku. Protože EU není pouze společenstvím politickým, ale i ekonomickým, přichází s teoriemi rozšíření i mezinárodní politická ekonomie. V mnoha aspektech jsou teorie podobné teoriím předešlým, například většina z nich pojímá státy jako hlavní aktéry mezinárodní ekonomiky. Navíc jsou tyto teorie jakožto politicko-ekonomické založeny hlavně

¹⁰SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIR, Ulrich: *The Study of EU Enlargement: theoretical approaches and empirical findings*, s. 101.

¹¹CHECKEL, T. Jeffrey: *Constructivism and EU Politics*. In: JØRGENSEN, Knud Erik – POLLACK, A. Mark – ROSAMOND, Ben (Eds): *Handbook of European Union Politics*. London, SAGE 2006, s. 58.

na racionálních předpokladech, a kalkulují tak hlavně zisky států. Aplikací následujících teorií na rozšíření se ve svém článku zabývá např. Dariusz Eligiusz Staszczak.¹²

Dariusz Eligiusz Staszczak nejprve pracuje s teorií hegemonní stability, která předpokládá existenci liberálního hegemonu (v kontrastu s feudalistickým či komunistickým), který uspořádává světový tržní systém, přesvědčí jiné silné státy, aby na něm participovaly, a slabé státy donutí přijmout liberální normy. Nové státy jsou tak do EU přijímány pouze, je-li to výhodné pro silné státy, mezi které jsou řazeny Německo, Velká Británie či Francie, potažmo pro hegemonu USA.

Teorie moderního světového systému je úzce spojena s ideologií neo-marxismu. Dělí státy podle jejich stupně vývoje na jádro, semi-periferii a periferii a uvádí je do stavu vykořisťování slabších silnějšími. Podle této teorie není integrace výhodná pro chudé nové členské státy, protože budou stejně jako v prvním případě vykořisťovány na úkor silnějších.

S opačným předpokladem naopak pracuje teorie duální ekonomiky, která vyzdvihuje klady tržní ekonomiky. Státy jsou rozděleny na moderní progresivní sektor a tradiční sektor. Díky tržní ekonomice může tradiční sektor profitovat ze vstupu některých svých odvětví do moderního sektoru, takže integrací do EU získají méně rozvinuté státy přístup k ekonomicky silnějším státům, z čehož mohou profitovat obě skupiny.

1.3. Dimenze studia rozšiřování

Schimmelfennig a Sedelmeir definují ve svých člancích čtyři základní oblasti výzkumu v rámci studia rozšiřování EU. Jedná se o politiku žadatelského státu (*applicant enlargement politics*), politiku členských států vůči rozšiřování (*member states enlargement politics*), politiku EU ohledně rozšiřování (*EU enlargement politics*) a dopad rozšiřování na nové členské státy/kandidátské státy (*impact of enlargement*).

Dimenze žadatelského státu se primárně zabývá otázkou, proč chce stát vstoupit do mezinárodní organizace. Problematiku dále rozšiřuje o hledání podmínek, za jakých stát do organizace vstoupí, případně může i vysvětlit, proč stát prosazuje zrovna tuto formu spolupráce než její jinou variantu. Pokud se na tuto dimenzi podíváme zjednodušeně racionalistickou optikou, aniž bychom aplikovali jednotlivé teoretické přístupy, je zjevné, že stát se chce stát členem organizace, jestliže zisky plynoucí

¹²STASZCZAK, Dariusz Eligiusz: *Theoretical Interpretations of the European Union Enlargement: Perspectives of New Global Paradigm*. Journal of Knowledge Globalization, 4, 2011, č. 1, s. 75-79 (<http://web.ebscohost.com>)

ze vstupu budou vyšší než náklady vynaložené na vstup. Stejně tak bude žadatelský stát prosazovat plnohodnotné členství spíše než jinou formu spolupráce, pokud mu členství nabídne vyšší zisky. Konstruktivistický náhled naopak předpokládá, že stát se bude chtít stát součástí společenství tím více, čím více společných rysů bude se společenstvím sdílet. To znamená, čím více se ztotožňuje s identitou, kterou společenství představuje, a normami, které posazuje.

Hlavní oblastí, kterou se zabývá dimenze členského státu, je, za jakých podmínek členský stát podporuje nebo naopak nepodporuje přístup nového člena do společenství. Konstruktivismus se v této dimenzi opět snaží hledat ve společné identitě jednotlivých států. Znovu se zde objevuje předpoklad, že bližší identita potenciálního kandidáta společenství je pro vstup výhodou. Racionalismus naopak předpokládá, že členové organizací při možném rozšíření kalkulují své zisky a ztráty a na tomto základě buď podporují, nebo odporují vstupu nových členů. Díky postavení, jaké státům v rozhodovacím procesu ohledně rozšíření EU náleží, jsou členské státy velice důležitým aktérem. Jediný stát tak dokáže buď úplně vetovat či minimálně pozdržet vstup nového člena. To členský stát učiní podle racionalistického předpokladu v případě, že z rozšíření nebude profitovat, klesne mu v důsledku rozšíření zisk či ztratí určité výhody. Svého postavení tak může využívat a požadovat od aktérů prosazujících rozšíření nějaký druh náhrady. Stát má tak v procesu rozšiřování jakýsi vyděračský potenciál, který však, jak je zřejmé z případu právě Chorvatska a Makedonie, může použít i na státy usilující o vstup, a požadovat od nich určitý druh ústupku či plnění podmínek. Právě z tohoto důvodu byla zvolena tato dimenze rozšiřování. Vstup Makedonie je totiž znesnadňován rozepří s Řeckem ohledně názvu státu. V případě Chorvatska se jednalo o blokování přístupových rozhovorů Slovinskem. Třetí kapitola by měla odpovědět mimo jiné i na to, která teorie nejlépe odpovídá chování členských států. Schimmelfennig a Sedelmeir zde aplikují teorie realismu, liberálního intergovernmentalismu a konstruktivismu, na základě čehož vznikají hypotézy vysvětlující chování aktérů. V případě realismu je hlavním cílem členských států dosáhnout rovnováhy sil (*balance of power*), na základě čehož se budou tvořit jejich preference ohledně přijetí. Liberální intergovernmentalismus se zaměřuje na kalkulaci užitku a předpokládá, že současní členové budou podporovat integraci nových zemí, pouze pokud jim z toho bude plynout zisk. Konstruktivistická hypotéza předpokládá, že „(...) čím více vnější státy se identifikují s mezinárodní komunitou, (...) více sdílejí

hodnoty a normy, (...) tím více členské státy jsou ochotny prosazovat horizontální institucionalizaci.¹³

Dimenze EU zkoumá podmínky, za jakých EU přijme do svých struktur nového člena. Tato oblast zkoumání je dále rozdělena na další dvě perspektivy: makro-dimenzi EU (*macro dimension*) a substantivní dimenzi (*substantive dimension*). Makro-dimenze se zabývá hlavně problematikou výběru kandidátů. Hlavními otázkami, na které se makro-dimenze zaměřuje, je proč EU preferuje vstup právě tohoto daného státu. Substantivní dimenze se soustředí na obsah politik EU vůči státům usilujícím o vstup, konkrétně například na podmínky asociačních smluv. Racionalismus předpokládá, že EU bude rozšiřovat své členství, pokud to bude výhodné jak pro členské, tak kandidátské státy. Konstruktivismus opět pracuje se sounáležitostí států ke společenství a říká, že čím vyšší bude kulturní a normativní podoba, tím rychlejší a hlubší integrace do společenství bude.

Dopad rozšiřování EU je zkoumán jednak na nových členských státech, jednak na státech kandidátských. Chorvatsko sice je v současné situaci již v podstatě bráno za nový členský stát, ale Makedonie se zatím stále nalézají na stupni kandidátského statusu. Z tohoto důvodu je zvolena tato dimenze. Díky ní, by totiž práce měla odpovědět na otázku, co způsobilo, že jeden kandidátský stát dokázal díky plnění podmínek otevřít přístupové rozhovory a následně proniknout na vyšší stupeň integrace, zatímco druhý stále stagnuje. Dimenze se zajímá i o dopad implementace pravidel EU na domácí politiku. Autoři v této dimenzi zjednodušují aplikaci teorií a pracují pouze s racionálně-institucionální a konstruktivistickou hypotézou. Nejobecnější předpoklad první zmíněné hypotézy je, že stát implementuje pravidla EU, jestliže odměny, které získá, přesáhnou náklady, které obětuje při přijímání pravidel. Faktory, které podle autorů ovlivňují kalkulaci užitku, jsou například: typ odměny, podmínky nebo domácí zájmové skupiny nepodporující integraci (*domestic veto players*).¹⁴ Dalším možným vysvětlením je, že implementovaná pravidla EU by měla pracovat efektivněji a zabránit selhání domácí politiky.¹⁵ Konstruktivismus naopak jako předpoklad adaptace pravidel bere jejich legitimitu. Stát musí být přesvědčen o správnosti adaptace nových pravidel.

¹³SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIR, Ulrich: *The Study of EU Enlargement: theoretical approaches and empirical findings*, s. 105.

¹⁴Tamtéž, s. 108.

¹⁵Tamtéž, s. 108.

2. Jednotlivé politiky EU vůči regionu a formování vztahu do současnosti

Politika Evropské unie vůči regionu byla vždy poměrně aktivní. Samozřejmě před rokem 1990 byla částečně omezena komunistickým zřízením, ale po roce 1990 se spolupráce zintenzivňuje. Pro EU (tehdy byla ještě Evropským společenstvím – ES) bylo žádoucí, aby v regionu v jejím těsném sousedství, byl vytvořen stabilní a bezpečný prostor. Tato snaha se samozřejmě ještě zintenzivnila s nástupem válek v této oblasti. Jednalo se o proces graduální a vystřídalo se zde několik různých politik, které vyústily v možnost jednotlivých států stát se členy EU.

Avšak postoj ES/EU k jednotlivým zemím na Balkánu byl různý a i sám region se v procesu rozšiřování, dá se říci, fragmentoval. Zatímco Slovinsko bylo po boku středoevropských postkomunistických zemí přijato do EU již v roce 2004 při pátém (východním) rozšíření, ostatní země byly zařazeny do skupiny označované západní Balkán a na jejich vstup do EU se teprve čeká. Mezi tyto státy se řadí Chorvatsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Makedonie a Albánie. Ale i v rámci této skupiny se proces rozšiřování vyvíjí rozdílným tempem. Kapitola bude zaměřena na jednotlivé milníky integrace západního Balkánu s důrazem na zkoumané země, tedy Chorvatsko a Makedonii.

První kořeny spolupráce lze hledat ještě v období před pádem komunismu. Na rozdíl od jiných komunistických zemí se snažila Jugoslávie i přes bipolární uspořádání o spolupráci jak se západem, tak s východem. Díky tomu již v roce 1980 podepsala Socialistická federativní republika Jugoslávie s ES Dohodu o spolupráci. Smlouva však zaniká společně se zánikem Jugoslávie jakožto federace. Nástupnické státy si však uchovaly obchodní preference s ES a těžily z možnosti, že některé své průmyslové výrobky mohly na trh společenství dodávat se sníženými cly.¹⁶

V roce 1991 nastává počátek desintegrace Jugoslávie. Jako první se chystají osamostatnit dvě severozápadní republiky, Chorvatsko a Slovinsko. Jako jeden z předpokládaných důvodů rozpadu je uváděno to, že tyto dvě republiky byly oproti ostatním ekonomicky vyspělejší a měly pocit, že na ostatní jugoslávské republiky doplácují. Do procesu rozkladu státu se velice aktivně zapojuje i ES. Na 7. září 1991

¹⁶BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region. Economic development, institutional reform, and social welfare in the Western Balkans*. Oxon, Routledge 2008, s. 197.

byla do Haagu svolána konference o Jugoslávii a poté byla v listopadu v Ženevě podepsána státy ES konvence o řešení konfliktu v Jugoslávii. Následně se ustanovuje arbitrární komise, která má posoudit nárok jednotlivých území na samostatnost. Jejím předsedou se stává Robert Badinter, jehož jménem bývá označována. I přes tuto snahu ES se však na Balkáně rozhořely konflikty, do kterých se mezi lety 1991 až 1995 zapojilo Chorvatsko. Prvním byla občanská válka, v Chorvatsku častěji nazývaná vlastenecká, a válka v Bosně a Hercegovině (1991-1995). Příčiny toho, že ES nebylo schopno předejít eskalaci konfliktů v bývalé Jugoslávii, lze hledat podle Roberta Belloniho v nedostatečné vojenské způsobilosti a v nedostatku zkušeností s řešením krizí. Navíc panovala mezi členy společenství zřetelná nejednotnost, když na straně jedné stálo Německo, které jako první uznalo nezávislost Chorvatska, a na straně druhé zbytek společenství, snažící se hledat komplexní politické řešení krize.¹⁷ Badinterova komise považuje požadavky Chorvatska i Makedonie za legitimní, ale zatímco ES uzná samostatnost Chorvatska, v případě Makedonie se rozhodne doporučením komise neřídít. Důvodem je odmítnutí názvu a symbolů Republiky Makedonie ze strany Řecka.¹⁸

Právě angažovanost ve válečných konfliktech a téměř autoritářská vláda prezidenta Franjo Tuđmana a jeho strany HDZ (Chorvatské demokratické společenství, *Hrvatska Demokratska Zajednica*) způsobila řadu problémů ve spolupráci s ES. Chorvatsko tak bylo uvrženo do částečné mezinárodní izolace.¹⁹

Ani v případě Makedonie nebyl vztah s Evropou již od počátku jednoduchý. Byla sice uznána státy ES její nezávislost v únoru 1993, ale musela přijmout označení Bývalá jugoslávská republika Makedonie.²⁰ Vzniku nového státu na vlastních hranicích se obávalo Řecko, které na Makedonii v únoru 1994 uvalilo unilaterální embargo, které zdůvodnilo obavou o svou teritoriální a národní integritu. EU s tímto postupem

¹⁷BELLONI, Roberto: *European integration and the Western Balkans: lessons, prospects and obstacles*. Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 11, 2009, č. 3. s. 314-315 (<http://web.ebscohost.com>)

¹⁸ŠMÍD, Tomáš: *Zahraniční a bezpečnostní politika Makedonie*. In: STÝSKALOVÁ, Věra – SMEKAL, Hubert: *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu*. Brno, Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav 2004, s. 61.

¹⁹SADOFSKI, Rafał (ed.): *The Western Balkans and European integration. Prospects and Implications*. Warsaw, Office of the Committee for European Integration 2008, s. 25.

²⁰ŠMÍD, Tomáš: c. d., s. 65.

nesouhlasila a EK podala na Řecko žalobu. Ale embargo, i když pouze unilaterální, bylo příliš velkým tlakem pro novou ekonomiku.²¹

V roce 1995 se podařilo alespoň částečně uklidnit situaci na Balkáně. S přispěním EU a USA byla v Paříži 14. prosince podepsána zástupci jednotlivých válčících stran (Tuđman, Milošević a Izetbegović) dohoda o ukončení konfliktu v Bosně a Hercegovině. Znění této smlouvy bylo již dříve odsouhlaseno na konferenci v Daytonu, odtud získala i svůj název, tzv. Daytonská smlouva. Díky tomuto vývoji v regionu přichází EU s první politikou vůči západnímu Balkánu nazvanou regionální přístup; ten měl dále podpořit plnění závazků plynoucích z Daytonské mírové smlouvy. Jednou z podmínek plnění bylo mimo jiné navázání regionální spolupráce, kde integrace regionu měla předcházet integraci evropské.²² Avšak politika regionálního přístupu bývá hodnocena jako relativně málo úspěšná. Zvláště Chorvatsko bylo k tomuto postupu velice skeptické. Jeho představitelům se zvláště nelíbilo zařazení Chorvatska mezi ostatní balkánské státy. Snažilo se podobně jako Slovinsko zdůrazňovat svou středoevropskou identitu.²³ Dalším důvodem, proč bývá tato politika kritizována, je fakt, že nedokázala dostatečně motivovat země k plnění podmínek, protože nenabízela adekvátní kompenzaci ve formě příslibu možného budoucího členství nebo Dohody o přidružení.²⁴ Navíc podmínky plynoucí z regionálního přístupu rozdělily region do dvou podskupin v závislosti na tom, jak státy plnily dojednané podmínky. Zatímco Makedonie²⁵ nebyla poznamenána účastí na válce v Bosně a díky plnění kritérií jí bylo umožněno prohloubit vztahy s EU na základě Dohody o spolupráci z ledna 1998 (*Cooperation Agreement*), státům zúčastněným na konfliktu, to znamená i Chorvatsku, nebyla pro nesplnění podmínek tato smlouva poskytnuta.²⁶

Signálem pro změnu politiky vůči regionu se stala kosovská krize 1999. Kvůli eskalaci dalšího konfliktu bylo zřejmé, že regionální přístup není dostatečný

²¹HIGHET, Keith – KAHALE III, George – PETERS, Anne: *Commission of the European Communities v. Hellenic Republic*. The American Journal of International Law, 89, 1995, č. 2, s. 376 (<http://www.jstor.org/stable/2204210>)

²²RISTESKA, Marija: *Makedonský vstup do Evropské unie*. In: Europeum, www.europeum.org/doc/pdf/870.pdf (23. 3. 2012)

²³Tato snaha byla poměrně legitimní vzhledem k historickým okolnostem předcházejícím první světové válce. Do skončení války náleželo území Chorvatska Rakousku-Uhersku a až po Versaillské konferenci bylo připojeno k nově vzniklému útvaru Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (SHS). Proto se Chorvatsko snažilo poukazovat na svou historickou, ekonomickou a kulturní příslušnost ke střední Evropě a odpoutat se od identity balkánské. BARTLETT, William: *Croatia. Between Europe and the Balkans*. London, Routledge 2003, s. 74.

²⁴BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region*, s. 198.

²⁵Spolu s ní ještě Albánie.

²⁶Tamtéž, s. 198.

pro vytvoření stabilního prostředí na Balkáně.²⁷ Světové společenství v čele s EU²⁸ tak přichází s Paktem stability pro jihovýchodní Evropu. Ten měl nahradit intervenční politiku dlouhodobějším přístupem.²⁹ Kromě klasických cílů jako je mírový vývoj v regionu, respektování lidských práv, ekonomická prosperita regionu a regionální spolupráce si dával za cíl i vytvoření mechanismů pro začlenění států do euroatlantických struktur.³⁰ EU však přišla i s vlastní novou politikou vůči západnímu Balkánu. V tomto postupu sehrálo roli hlavně blížící se východní rozšíření, díky kterému se balkánský region měl ocitnout na vlastních hranicích společenství.³¹ EU přichází s Procesem stabilizace a přidružení (*Stabilization and Association Process*, SAP). Jeho jádrem měly být Smlouvy o stabilizaci a přidružení (*Stabilization and Association Agreement*, SAA) podepsané mezi EU a jednotlivými státy regionu, jednalo se tedy o politiku více individuální na rozdíl od předchozího regionálního přístupu. Nová politika odstraňovala i další předešlý nedostatek, nabízela totiž státům možnost členství v EU za předpokladu splnění podmínek smlouvy. Prvními státy, které si tyto dohody dojednaly, se staly právě Chorvatsko a Makedonie. Podpis smlouvy s Makedonií se uskutečnil 9. dubna 2001 a následně 29. října SAA podepsalo Chorvatsko. Zbylé státy se s podpisy svých smluv připojily až v rozmezí let 2006-2008.³² Chorvatsku a ostatním zemím Daytonské smlouvy byla k společným podmínkám dohody navíc připojena i spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY) a návrat válečných uprchlíků.³³

Po kosovské krizi se však objevuje další etnický problém, tentokrát v Makedonii. V Makedonii stejně jako v srbském Kosovu je usazena albánská menšina. Její ozbrojená složka Národní osvobozenecká armáda (NLA) je pravděpodobně napojena právě na Kosovskou osvobozeneckou armádu (KLA)³⁴. Mezi příslušníky NLA a makedonskými policejními jednotkami došlo v roce 2001 k několikaměsíčnímu ozbrojenému konfliktu, který pomohla ukončit intervence ze strany EU.³⁵ Mírová

²⁷Tamtéž, s. 199.

²⁸Mimo EU se do Paktu zapojily i jiné organizace, jako např. OSN, OBSE, OECD, IMF, ale i mimoevropské státy jako USA, Kanada nebo Japonsko.

²⁹BELLONI, Roberto: c. d., s. 319.

³⁰*About the Stability Pact*. In: Stability Pact, <http://www.stabilitypact.org/> (22. 3. 2012)

³¹BARTLETT, William: *Croatia. Between Europe and the Balkans*, s. 75.

³²SADOFSKI, Rafał (ed.): c.d., s. 12.

³³BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region*, s. 201.

³⁴RIZOVA, P. Tatiana: *A Case of Contested Sovereignty: Explaining Ethnic Conflict in the Former Yugoslav Republic of Macedonia, 1991-2002*. Review of European Studies, 3, 2011, č. 2, s. 74 (<http://dx.doi.org/10.5539/res.v3n2p73>)

³⁵BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region*, s. 29.

smlouva mezi zúčastněnými stranami byla podepsána v Ohridu (tzv. Rámcová smlouva z Ohridu, Ohrid Framework Agreement OFA). Jejím cílem bylo zajistit větší decentralizaci, která by poskytla albánské komunitě více práv a ta si mohla tak samostatně spravovat své záležitosti.

Rok 2003 je často považován za další velký mezník integrace. Nejprve v únoru podává Chorvatsko jako první země západního Balkánu přihlášku do EU. V červnu se pak v Soluni koná summit, jehož součástí byl i summit EU - západní Balkán.³⁶ Ten potvrzoval předešlé stanovisko ohledně možného členství tím, že zde bylo proklamováno, že „(...) budoucnost Balkánu leží v EU, (...) tempo dalšího vývoje zemí regionu je v jejich vlastních rukou a bude záležet na provedení reforem a respektování Kodaňských kritérií a podmínek SAP.“³⁷ Zároveň zde padl návrh na vytvoření Evropského partnerství. To vzniká o rok později a má pomoci zemím s plněním podmínek pro budoucí členství. EU v rámci této politiky jednotlivým státům vytyčila krátko- a střednědobé priority, které je nutné splnit.³⁸

V roce 2004 je Chorvatsku přidělen kandidátský status poté, co hlavní žalobkyně Carla del Ponte potvrdila plnou spolupráci s ICTY. V roce 2005 se měly již otevřít přístupové rozhovory, ale právě na základě nedostatečné spolupráce Chorvatska s trestním tribunálem ohledně dopadení generála Ante Gotoviny se ministři zahraničí EU na summitu v Bruselu rozhodli rozhovory odložit.³⁹ Jejich otevření se tak oddálilo o sedm měsíců.

Makedonie podává přihlášku do EU v roce 2004 a 16. prosince 2005 je i jí udělen kandidátský status. Doposud se však nepodařilo zemi otevřít přístupové rozhovory. Jediný posun, kterého od udělení statusu Makedonie dosáhla je přijetí Přístupového partnerství v roce 2008, které upravuje předešlé Evropské partnerství, a liberalizace vízového režimu.⁴⁰

Oproti tomu Chorvatsko dokázalo v rozmezí šesti let uzavřít všech 35 kapitol přístupových rozhovorů. V průběhu tohoto procesu došlo v roce 2008 k jejich blokování ze strany Slovinska. To si tímto způsobem vynucovalo vyřešení sporu ohledně svého

³⁶*Chronology of bilateral relations*. In: Delegation to former Yugoslav Republic of Macedonia, http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/chronology/index_en.htm (11. 4. 2012)

³⁷DELEVIC, Milica: *Regional Cooperation in the Western Balkans*. In: European Union Institute for Security Studies (EUISS), <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp104.pdf> (7. 5. 2011)

³⁸BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region.*, s. 203.

³⁹RYCHLÍK, Jan – PERENČEVIČ, Milan: *Dějiny Chorvatska*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2007, s. 401.

⁴⁰*Chronology of bilateral relations*.

přístupu do mezinárodních vod, o kterém bude pojednáno v další kapitole. V únoru 2012 bylo uspořádáno referendum, ve kterém se 66 % občanů (při 44% účasti) přihlásilo ke vstupu do EU. V současné době (duben 2012) se předpokládá, že by Chorvatsko mělo vstoupit do EU 1. června 2013.⁴¹

⁴¹V Chorvatsku oslavují kladný výsledek referenda o vstupu do EU. Zprávy.rozhlas.cz, http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/v-chorvatsku-oslavuji-kladny-vysledek-referenda-o-vstupu-do-eu--1007683 (23. 1. 2012)

3. Identifikace a komparace problémů

Následující kapitola se bude zabývat problémy, které se objevily v dimenzi členského státu a dopadu rozšíření. Obě země mají spor se členským státem, který problematizuje jejich vzájemný vztah a tím i potenciální vstup do EU. V případě Makedonie se jedná o vleklý spor s Řeckem ohledně názvu a státních symbolů Republiky Makedonie, jejichž změnu Řecko požadovalo již při vyhlášení samostatnosti Makedonie. Konflikt se však přeměnil na spor o identitu a historické tradice obou států. Chorvatsko musí řešit reminiscence z období rozpadu Jugoslávie, kde je hlavním problémem sporná hranice mezi Chorvatskem a Slovinskem. Zde se spor svádí hlavně o vytyčení mořské hranice, která by měla Slovinsku zajistit přístup do mezinárodních vod.

Obě země musely plnit podmínky, kterými EU podmiňuje vzájemnou spolupráci. Velkým problémem se pro Chorvatsko ukázalo vypořádání se s vlastní válečnou minulostí, kdy většina Chorvatů odmítá uznat hrdiny vlastenecké války jako zločince a plně spolupracovat při jejich vydávání tribunálu v Haagu. Podobně Makedonie musí pracovat na naplňování rámcové smlouvy z Ohridu (OFA), kterou se EU snaží zamezit opakování interetnického konfliktu z roku 2001. Navíc embargo Řecka a dlouhodobé neuznání samostatnosti mělo negativní vliv na makedonskou ekonomiku. V následujících dvou podkapitolách budou objasněny nastíněné problémy ve zkoumaných dimenzích jednotlivých zemí a vývoj jejich řešení. Díky tomu, že problémy budou zkoumány ve vybraných dimenzích, bude možné vysvětlit chování států podle hypotéz vytvořených Schimmelfennigem a Sedelmeirem. Po popisu problémů v dimenzích proběhne komparace, z níž by mělo vyplynout, proč Makedonie zaostala za Chorvatskem při vstupu do EU. Kritéria komparace tvoří politické problémy, k nimž jsou řazeny problémy se členskými státy a komplikace při plnění podmínek. Následně proběhne komparace ekonomických problémů, kde bude vysvětleno, že Makedonie vlivem okolností měla horší výchozí ekonomické podmínky než Chorvatsko.

3.1. Chorvatsko

Spor ohledně nejasně vymezené hranice se Slovinskem se neobjevuje poprvé při blokování vyjednávacích kapitol, ale již roku 1991 při rozpadu Jugoslávie. Hranice mezi oběma státy byla sice již za federace vymezena, ale existuje několik sporných míst, kde je hranice zpochybňována. Protože se jednalo pouze o administrativní

jednotky SFRJ, nebyla hranice vymezena naprosto přesně a jednotlivé katastrální knihy se v některých případech překrývají.⁴² Není tak zřejmé, které území by mělo připadnout Chorvatsku a které Slovinsku. Vážnějším problémem než vytyčení pozemních hranic se však ukázal problém Piranského zálivu, kde hraniční řeka Dragonja ústí do Jaderského moře. Mořské hranice totiž nebyly na rozdíl od administrativních vytyčeny v Jugoslávii vůbec. Celý záliv se rozkládá mezi chorvatským poloostrovem Savudrija a poloostrovem Piran, který je součástí Slovinska, a zabraňuje Slovinsku ve vstupu do mezinárodních vod.

První snaha, jak řešit spornou mořskou hranici v Piranském zálivu v souvislosti s problematikou hraniční řeky Dragonje, se objevuje po změně na chorvatské politické scéně, kdy je vytvořena koalice šesti stran a do té doby vládní HDZ se poprvé dostává do opozice. Chorvatský premiér a jeho slovinský protějšek podepsali v roce 2001 smlouvu, která získala označení Dohoda Drnošek – Račan. Ta řešila všechny klíčové otázky rozdělení zálivu: přístup Slovinska do mezinárodních vod, status čtyř vesnic na řece Dragonje i požadavek zachování mořských hranic Chorvatska s Itálií.⁴³ Chorvatsko se ve smlouvě zavazovalo vzdát se většiny zálivu ve prospěch Slovinska a navíc vytvořit koridor, díky kterému by mělo Slovinsko přístup do mezinárodních vod. Ten byl veden tak, že část chorvatských vod nadále sousedila s Itálií. Navíc se Slovinsko zavázalo, že ztráta vod v zálivu bude kompenzována tím, že vesnice na sporné hranici řeky Dragonje přejdou pod správu Chorvatska, přestože v nich žije většina slovinského obyvatelstva.⁴⁴ Ačkoliv se zdálo, že dohoda by mohla spor ukončit, chorvatský parlament smlouvu neratifikoval, a tak nebyla ze strany Chorvatska naplněna.

Celý spor dlouhou dobu gradoval a stal se důvodem řady provokací mezi státy, například když Chorvatsko chtělo záliv přejmenovat na Savudrijský záliv podle poloostrova, který náleží k chorvatskému území.⁴⁵ Spor pak eskaloval již zmíněným blokováním přístupových rozhovorů Slovinskem, jakožto členským státem EU, od roku

⁴²AVBELJ, Matej – ČERNIČ, Jernej Letnar: *The Conundrum of the Piran Bay: Slovenia v. Croatia – The Case of Maritime Delimitation*. *Journal of International Law & Policy*, 5, 2007, s. 4, (<http://www.emins.org/sr/aktivnosti/konferencije/solun/pdf/ostala/conditio.pdf>)

⁴³BOŠTIČ, Anže Voh: *Slovenian - Croatian Border Dispute: A political Perspective*. In: *International institute for Middle East and Balkan Studies (IFIMES)*, (<http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=En&Kat=10&ID=505>) (10. 4. 2012)

⁴⁴AVBELJ, Matej – ČERNIČ, Jernej Letnar: c. d., s. 11.

⁴⁵ALIC, Anes: *Slovenia, Croatia, the EU and Piran Bay*. In: *ISN ETH Zürich*, (<http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch-Archive/Detail/?id=53176&lng=en>) (10. 4. 2012)

2008 do podzimu 2009. Do sporu se začal aktivně zapojovat tehdejší komisař pro rozšiřování Olli Rehn, který nakonec po tripartitních jednáních, kterých se účastnily obě strany sporu a Evropská komise, docílil dohody mezi zeměmi. Premiérka Jadranka Kosor (Chorvatsko) a premiér Borut Pahor (Slovinsko) společně odsouhlasili ukončení blokace vyjednávání a řešení sporu v ad hoc arbitráži (tzv. Dohoda Pahor – Kosor nebo též Arbitrážní dohoda⁴⁶).⁴⁷ Chorvatská strana požaduje dělení zálivu na základě principu ekvidistance (*equidistance*), tedy vytyčení mořské hranice středem zálivu. S tímto návrhem však nesouhlasí Slovinsko, protože tak není řešen jeho požadavek přístupu do mezinárodních vod.⁴⁸ Slovinsko proto prosazuje vytyčení hranice na základě principu spravedlnosti (*equity*) a relevantních okolností, které jsou podle slovinských představitelů hlavně historické. Jako příklad uvádějí správu zálivu od roku 1975, nebo že poloostrov Savudrija připadl Chorvatsku až roku 1954 a většina populace má slovinský původ. Navíc je Slovinsko znevýhodněno tím, že nemá přístup do mezinárodních moří.⁴⁹

Na tomto příkladu je vidět, jak Slovinsko využilo svého potenciálu jakožto člena EU k posunu v řešení sporu ohledně mořské hranice. Blokováním přístupových rozhovorů si vymohlo mezinárodní arbitráž, ve které má možnost získat přístup do mezinárodních vod. Jednalo tak jednoznačně na základě kalkulace zisků a vyjednávání, z toho lze vyvodit, že chování Slovinska odpovídalo předpokladům liberálního intergovernmentalismu.

Podmínkou, která se v průběhu přístupového procesu často objevovala, byla spolupráce s ICTY. Poprvé se tento požadavek objevuje již v politice regionálního přístupu.⁵⁰ Například autoři Višnja Samardžija a Mladen Staničić ji ve svém článku *Croatia on the Path towards EU: Conditionality and Challenge of Negotiations* považují dokonce za nejpodstatnější politickou podmínku, i když samozřejmě nemohou být opomíjeny i ostatní, jako je například respektování legálních závazků či vláda práva.⁵¹ Tvrzení autorů dokládá i to, že kvůli neúplné spolupráci s ICTY nebyla

⁴⁶ Podepsána ve Stockholmu 4. listopadu 2009.

⁴⁷ SANCIN, Vasilka: *Slovenia – Croatia Border Dispute: From „Drnošek – Račan“ to „Pahor – Kosor“ Agreement*. European Perspectives-Journal on European Perspectives of the Western Balkans, 2, 2010, č. 2, s. 99-100 (<http://www.europeanperspectives.si>)

⁴⁸ AVBELJ, Matej – ČERNIČ, Jernej Letnar: c. d. , s. 4.

⁴⁹ Tamtéž, s. 5-11.

⁵⁰ BARTLETT, William: *Croatia. Between Europe and the Balkans*, s. 78.

⁵¹ SAMARDŽIJA, Višnja – STANIČIĆ: *Croatia on the Path towards EU: Conditionality and Challenge of Negotiations*. Croatian International Relations Review, 10, 2004, č. 36/37, s. 4-5 (http://bib.irb.hr/datoteka/222046.CIRR_VS-MS_2005_final_SVIBOR._doc.doc)

Chorvatsku nabídnuta Dohoda o spolupráci ze strany EU (narozdíl od Makedonie).⁵² Potvrzení plné spolupráce s tribunálem se stalo hlavní podmínkou, která determinovala otevření přístupových rozhovorů s Chorvatskem jako kandidátskou zemí na jaře 2005. V tomto období prohlásila vrchní žalobkyně ICTY Carla del Ponte spolupráci ze strany Chorvatska za nevyhovující z důvodu neposkytnutí informací ohledně pobytu hledaného generála Ante Gotoviny.⁵³

Vydávání požadovaných válečných zločinců do Haagu je však velice ožehavý problém nejen pro Chorvatsko, ale i ostatní zainteresované státy. Obžalovaní jsou totiž považováni za hrdiny války, kteří se zasloužili o samostatný stát. Ante Gotovina byl odsouzen za zločiny, kterých se měl dopustit při operaci Bouře (*Oluja*) v roce 1995. Tato akce byla ofenzívou proti jednostranně vyhlášené Republice Srbská krajina, která se odtrhala od chorvatského území v prosinci 1991. Z chorvatské perspektivy je však tento čin vnímán jako obnovení územní celistvosti. V roce 2001 byl generál Gotovina obviněn, avšak do Haagu byl dopraven až v roce 2005, poté co byl chycen na útěku. Protože chorvatská vláda nebyla schopna poskytnout ICTY informace o jeho pobytu, prohlásila vrchní žalobkyně na jaře 2005 spolupráci za nedostatečnou. Na základě toho odložila EU začátek přístupových rozhovorů, které obnovila až v říjnu téhož roku poté, co Carla del Ponte vydala pozitivní stanovisko ohledně chorvatského plnění podmínek. V prosinci 2005 pak následovalo zatčení generála Ante Gotoviny na Tenerife, na kterém spolupracovala chorvatská vláda.⁵⁴ Na podzim 2011 byli Gotovina spolu s generálem Mladenem Markačem odsouzeni na 24 a 18 let ve vězení. To se však setkalo s vlnou nevole a růstem antipatií vůči EU.⁵⁵

Přestože Chorvatsko bylo první balkánskou zemí, která požadovala vznik tribunálu, jeho postoj k němu se v průběhu času měnil. Tento požadavek vzneslo ještě jako oběť srbských útoků v roce 1991. Ale s následným zapojením se do bosenské války se stává i agresorem, což následně (nejen) u Chorvatska vytváří stav, který Ozan Erözden nazývá dvojí identitou.⁵⁶ Tím, kdo jednak žádá potrestání zločinů vůči

⁵²BARTLETT, William: *Croatia. Between Europe and the Balkans*, s. 78.

⁵³RYCHLÍK, Jan – PERENČEVIĆ, Milan: c. d., s. 401.

⁵⁴FREYBURG, Tina – RICHTER, Solveig: *National identity matters: the limited impact of EU political conditionality in Western Balkans*. In: NCCR Democracy, <http://www.nccr-democracy.uzh.ch/publications/workingpaper/pdf/WP19.pdf> (11.10.2011)

⁵⁵„Je to agrese proti Chorvatsku!“ demonstrují veteráni. In: Lidovky.cz, http://www.lidovky.cz/je-to-agrese-proti-chorvatsku-demonstruji-veterani-fhb-/In_zahranici.asp?c=A110416_142520_In_zahranici_mev (16. 4. 2011)

⁵⁶ERÖZDEN, Ozan: *Croatia & v. ICTY: A difficult Year of Co-operation*. In: Central European University web, <http://web.ceu.hu/cps/bluebird/pap/erozden1.pdf> (12. 4. 2012)

chorvatskému obyvatelstvu, ale zároveň tím, kdo odmítá uznat vinu svých obžalovaných.

Spolupráce s ICTY se měnila i v závislosti na jednotlivých obdobích chorvatské nezávislosti. V období Tuđmanova prezidentství byla spolupráce velice omezená, což bylo dáno tím, že vládly „(...) osoby a členové politických a vojenských elit, kteří byli podezřelí z účasti na válečných zločinech vyšetřovaných úřadem žalobce“.⁵⁷ Po smrti Tuđmana a s nástupem nové koalice Ivici Račana v roce 2000, která odsunula doposud vládnoucí prezidentovu stranu HDZ do opozice, se očekávala změna postoje vůči tribunálu. Během prvního roku vlády koalice přijala Deklaraci o spolupráci.⁵⁸ Avšak otázka vyhovění požadavkům ICTY vedla k několika rozporům ve vládnoucí koalici. Část Chorvatské sociálně-liberální strany (*Hrvatska socijalno-liberalna stranka* HSLS) pod vedením Dražena Budiši odešla do opozice poté, co byl vydán zatykač na Ante Gotovinu a premiér Račan odmítl ukončit spolupráci s tribunálem.⁵⁹

Spolupráce s tribunálem je ovlivněna veřejným míněním a zvláště velmi aktivní skupinou válečných veteránů. Ti jsou sdruženi do řady asociací⁶⁰ a svoji nespokojenost s postupem vlád při spolupráci s ICTY vyjadřují protesty a peticemi. Například demonstrace ve Splitu, kde veteráni protestovali proti odsouzení Mirko Norace, se podle odhadů zúčastnilo 100 - 200 tisíc válečných veteránů.⁶¹ Ale ani u běžné populace nemá podle průzkumů tribunál přílišnou důvěru. V průzkumu z roku 2002 spolupořádaném společností International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) mělo v ICTY důvěru pouze 20 % chorvatské populace. Na druhou stranu je nutné podotknout, že ani jiné mezinárodní instituce nemají u obyvatelstva přílišnou důvěru (nejlépe se umístilo EU s 38,6 %).⁶²

Pokud se i zde zaměříme na chování kandidátského státu, nyní však z perspektivy dimenze dopadu rozšiřování, jak byla nastíněna v první kapitole, je zřejmé, že v Chorvatsku došlo ke konfrontaci mezi národní identitou a plněním

⁵⁷KLARIN, Mirko: *The Impact of the ICTY Trialson Public Opinion in teh Former Yugoslavia* . Journal of International Criminal Justice, 7, 2009, č. 1, s. 90 (<http://jicj.oxfordjournals.org>)

⁵⁸LAMONT, Christopher: *Negotiating Compliance: Sanader's Croatia and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. In: *Transitional Justice Institute Research Paper No. 09-07*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1425511

⁵⁹Tamtéž, s. 14.

⁶⁰Např. HVIDRA (*Udruga Hrvatskih vojnih invalida Domovinskog Rata*) a UHBDDR (*Udruga Hrvatskih branitelja i dobrovoljaca Domovinskog rata*).

⁶¹ERÖZDEN, Ozan: *Croatia &/v. ICTY: A difficult Year of Co-operation*.

⁶²*South Eastern Europe Public Agenda Survey*. In: IDEA, http://www.idea.int/europe_cis/balkans/see_survey.cfm (13. 4. 2012)

podmínek vytyčených ze strany EU. Tina Freyburg a Solveig Richter⁶³ přišli s modelem, kde národní identitu používají jako filtr, který předurčuje, na kolik bude daný stát implementovat požadované změny. Identitu autoři pojmají jako základní rys konstruktivismu a tvrdí, že „(...) národní identita byla pivotálním faktorem, který blokoval spolupráci do roku 2005“.⁶⁴ Je tedy zřejmé, že autoři vysvětlují chování chorvatské vlády na základě konstruktivistické hypotézy. To znamená, že Chorvatsko neplnilo podmínky EU, protože se neidentifikovalo s myšlenkami EU (že jsou hrdinové války ve skutečnosti váleční zločinci). Protože je ale nepravděpodobné očekávat, že se během čtyř let změnil postoj chorvatské veřejnosti a představitelů, může tak být vydání válečných zločinců v roce 2005 vysvětleno pouze racionálně-institucionální hypotézou navrhanou Schimmelfennigem a Sedelmeirem⁶⁵. V tomto případě můžeme nalézt jak zájmovou skupinu, která nesouhlasí s plněním požadavků (hlavně váleční veteráni), tak i různé typy odměn (zatímco nespolečné s ICTY vedla k nedostatečnému plnění podmínek regionálního přístupu a nenabídnutí Dohody o spolupráci, v případě blokace přístupového vyjednávání došlo ke změně chování a vyhovění požadavkům tribunálu. Z toho je zřejmé, že vláda se řídila kalkulací zisků).

Jestliže shrneme chování Chorvatska v obou zkoumaných dimenzích, jednalo na základě racionální teorie a zisku benefitů, které mu může přinést vstup do EU za předpokladu ztrát, které plynou z implementace požadavků.

3.2. Makedonie

Konflikt se členským státem se objevuje hned v zárodku vzniku samostatného státu. Proti vzniku samostatné Makedonie se postavilo Řecko, které odmítlo uznat název státu (Republika Makedonie) a jeho státní symboly. V podstatě je ale odpor Řecka založen hlavně na historické tradici, že Makedonie je jednou z řeckých provincií. Výhrady vůči symbolům byly rovněž spojeny s historií, Verginské slunce vyobrazené na vlajce bylo používáno makedonskou dynastií, kterou Řecko považuje za součást svých dějin.⁶⁶ Navíc se v makedonské ústavě objevil kontroverzní článek č. 49, který uvádí, že „(...) republika se stará o postavení a práva Makedonců v sousedních zemích a makedonských emigrantů, podporuje jejich kulturní vývoj a vztahy s nimi“.⁶⁷ Jelikož na řeckém území při hranicích s Makedonií je početná makedonská menšina, kterou se

⁶³FREYBURG, Tina – RICHTER, Solveig: c. d.

⁶⁴Tamtéž.

⁶⁵Viz kapitola první, podkapitola Dimenze studia rozšiřování.

⁶⁶ŠMÍD, Tomáš: c. d., s. 61.

⁶⁷HIGHET, Keith – KAHALE III, George – PETERS, Anne: c. d., s. 383.

Řecko snaží asimilovat (označuje je za slavofonní Řeky⁶⁸), byl tento článek pokládán za další ohrožení Řecka.

K řeckému odporu uzнат Makedonii jako nezávislý stát se připojil i zbytek zemí ES. To Makedonii postavilo do velice složité pozice v rámci mezinárodních vztahů, protože jako stát, který nezískal uznání, nemohla vstoupit do mezinárodních organizací.⁶⁹ Makedonie se sice snažila konflikt s Řeckem urovnat tím, že do jména přidala i název hlavního města Republika Makedonie (Skopje), ale i tento návrh byl řeckou stranou zamítnut.⁷⁰ Situace se začala lepšit, když se v roce 1993 rozhodly státy EU uzнат Makedonii pod názvem Bývalá jugoslávská republika Makedonie (FYROM), pod kterým i přes odpor Řecka vstoupila do OSN. Přestože se mohlo zdát, že Makedonie konečně vystoupí z mezinárodní izolace, kam ji uvrhlo její neuznání, situace se ještě zhoršila. Řecko totiž na FYROM uvalilo unilaterální embargo, které zakazovalo dodávky zboží do Makedonie přes Řecko, pouze s výjimkou jídla a léků.⁷¹ Více než rok a půl trávající embargo⁷² bylo odvoláno až po dohodě Řecka a FYROM z 13. října 1995. Zde Řecko přislíbilo uzнат název, hranice a odvolat embargo výměnou za to, že Makedonie změní své státní symboly, nebude se angažovat na ochranu makedonské menšiny a vznášet územní nároky.⁷³ Avšak i v současnosti (2012) pokračují další jednání ohledně názvu státu.⁷⁴

Podstatu celého sporu lze hledat v problematickém vymezení makedonské identity. Počátek sporu leží v období, kdy do oblasti Byzance přicházejí Slovanské kmeny. Oblast, kterou obývaly, je následně rozdělena po rozpadu Osmanské říše mezi Bulharsko, Srbsko a Řecko.⁷⁵ Až poté, co se oblast dnešního FYROM stává jednou z jugoslávských republik, dochází k budování národního vědomí. To je však opřeno mytologií o národu, který je utlačován Řeky a Bulhary a jehož území leží i mimo současný stát.⁷⁶ A tak se zvláště v prvních letech nezávislosti projevuje Velkomakedonská myšlenka, a to dokonce ve volebním programu nacionalistické

⁶⁸ŠMÍD, Tomáš: c. d., s. 62.

⁶⁹BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region.*, s. 26.

⁷⁰HIGHET, Keith – KAHALE III, George – PETERS, Anne: c. d., s. 377.

⁷¹Tamtéž.

⁷²Od 16. února 1994 do 15. října 1995.

⁷³ŠMÍD, Tomáš: c. d., s. 65.

⁷⁴*The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2011 Progress Report.* In: Evropská komise, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/mk_rapport_2011_en.pdf (1. 12. 2011)

⁷⁵MAVROMATIDIS, Fotis: *The Role of the European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia.* Journal of Contemporary European Studies, 18, 2010, č. 1, s. 48

(<http://web.ebscohost.com>)

⁷⁶Tamtéž, s. 50.

strany Vnitřní makedonská revoluční organizace - Demokratická strana pro makedonskou národní jednotu (*Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija - Demokratska Partija za Makedonsko Nacionalno Edinstvo* VMRO-DPMNE)⁷⁷, která je i v současnosti členem vládnoucí koalice společně s albánskou Stranou za demokratickou integraci (DUI). Makedonie navíc odkazuje často na období vlády Makedonské dynastie, která je podle ní součástí makedonské identity. S tím však zásadně Řecko nesouhlasí. Proto se mezi oběma státy objevila řada konfrontací, když Makedonie použila jména osobností rodu k pojmenování staveb, např. letiště Alexandra Velikého ve Skopje, či vztyčila sochu Alexandra Makedonského v centru hlavního města⁷⁸.

Na základě popsané problematiky je opět zřejmé, že si Řecko, podobně jako Slovinsko, vynucuje pomocí svého postavení řešení sporu ohledně názvu, symbolů, ale hlavně odcizování historické identity. Za své svolení ke vstupu tak požaduje náhradu ve formě vyhovění jeho požadavku ohledně změn v názvu, který by již pro Řecko neznamenal hrozbu jeho územní integrity. Řecko tak jedná jednoznačně na základě kalkulace zisků, což odpovídá hypotéze liberálního intergovernmentalismu.

Po interetnických bojích, které zemi ochromily v roce 2001 a vyžádaly si intervenci ze strany mezinárodního společenství, požaduje EU plnou implementaci dohod obsažených v Ohridské rámcové smlouvě (OFA). Ta má zajistit poklidné soužití obou etnických skupin, Makedonců a Albánců.

Kořeny krize, která kulminovala v roce 2001, leží již v 80. letech, kdy byli ve velkém množství Albánci propouštěni ze svých zaměstnání, např. u policie, v armádě, soudnictví.⁷⁹ Následně ani po osamostatnění se postavení Albánců nezačalo zlepšovat. Spíše naopak se začali cítit jako obyvatelé druhé kategorie.⁸⁰ Objevují se albánské nepokoje, které upozorňují na diskriminaci Albánců. Jedním z největších incidentů se stalo otevření albánské univerzity v Tetovu v roce 1994. Následně v roce 1997 vyvěsili starostové ve městech s albánskou většinou Gostivar a Tetovo albánské vlajky. Za tento čin byli oba odsouzeni k odnětí svobody, což vedlo k odchodu albánské strany z vládní koalice a k předčasným volbám.⁸¹ Na pozadí tohoto dění dochází ke kosovské krizi, kde mezi místní Kosovskou osvobozenou armádou (KLA) a její

⁷⁷ŠMÍD, Tomáš: c. d., s. 61.

⁷⁸*New obstacles on the Balkan route towards Brussels*. In: The Economist, www.observatory.org (7. 4. 2012)

⁷⁹RIZOVA, P. Tatiana: c. d., s. 74.

⁸⁰CHIVVIS, S. Christopher: *The Making of Macedonia*. Survival, 50, 2008, č. 2, s. 144 (<http://web.ebscohost.com>)

⁸¹BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region.*, s. 28.

makedonskou odnoží Národně osvobozenou armádou (NLA) existuje spojitost, a to skrze zakladatele NLA Ali Ahmetiho, který bojoval na straně KLA.⁸² Navíc další spojitost s kosovskou krizí je podle Rizové ta, že (...) „v jejím průběhu došlo k velkému nárůstu počtu utečenců z Kosova, kteří změnili demografii Makedonie.(...) Albánci tvrdili, že tvoří až 40 % populace, kdežto oficiální vládní statistiky odhadovaly, že Albánci tvoří přibližně 23 % populace“.⁸³ Následně v květnu roku 2001 propuklo násilí mezi NLA a makedonskou policií, které bylo řešeno mezinárodní intervencí. Konflikt byl ukončen podepsáním OFA dne 13. srpna 2001. Jako zástupci jednotlivých etnických skupin byly určeny za každé etnikum dvě politické strany a garanty rámcové smlouvy se staly USA a EU.⁸⁴

Podle zatím posledního *Progress Report* v současné době pokračuje Makedonie v zavádění decentralizace jako jednoho z požadavků OFA. Zvýšil se i počet Albánců ve státní správě, ale zde se objevují určité problémy s reprezentací ostatních menšin, které nejsou v OFA zahrnuty, tj. hlavně Romové a Turci.⁸⁵ Plné implementace ještě nedosáhl jazykový zákon. Přestože, jak se píše v makedonském *Progress Report 2011*, „(...) jistého vývoje bylo dosaženo v požadovaném respektování a ochraně menšin a kulturních práv“⁸⁶, není pokojné soužití obou etnik naplněno. I v současné době se projevuje interetnické násilí, které potvrzuje několik incidentů z nedávné doby. Přibližně 30 mladých lidí vtrhlo do autobusu a zde napadli téměř dvě desítky albánských cestujících. V městě Gostivař došlo k zabití dvou mladých Albánců, které zastřelil vysloužilý hraniční policista. Prvky mezietnické nesnášenlivosti jsou patrné tradičně i u sportovních fanoušků při interpretacích rasově motivovaných písní, ve kterých požadující plynové komory pro Shiptary (hanlivé označení Albánců). Tomu měli přihlížet i premiér Gruevski (VMRO-DPMNE) a prezident Ivanov.⁸⁷ Vlna násilí se vůči albánské menšině objevila i po nedávné vraždě pěti rybářů v hlavním městě, kdy se do oblastí Skopje obydlených převážně Albánci snažili vniknout výtržníci požadující odvetu za zabití muže, přestože nic nenaznačuje, že by se mělo jednat o albánského

⁸²CHIVVIS, S. Christopher: c. d., s. 143.

⁸³RIZOVA, P. Tatiana: c. d., 77-78.

⁸⁴CHIVVIS, S. Christopher: c. d., s. 147.

⁸⁵RISTESKA, Marija: *Ten years after the Ohrid Framework Agreement*. In: Center for Research and Policy Making, <http://www.crpm.org.mk/wp-content/uploads/2012/03/TenYearsafteOhrid.pdf> (14. 2. 2012)

⁸⁶*The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2011 Progress Report*.

⁸⁷DERALLA, Xhabir: *Who Wants War in Macedonia?* In: Balkan Insight, <http://www.balkaninsight.com/en/article/who-wants-war-in-macedonia> (14. 3. 2012)

pachatele vražd.⁸⁸ Další událostí, která popudila naopak albánskou menšinu, bylo nezavedení Dne albánské vlajky ke stému výročí jejího ustanovení. Vládní VMRO-DPMNE přislíbila zapsání tohoto svátku do státního kalendáře své koaliční albánské straně DUI, ale nakonec od toho po kritice sociálních demokratů upustila.⁸⁹ Podobné kontroverze vzbuzuje i návrh radnice ve Skopje ohledně přejmenování názvů ulic. Albánská strana DUI a makedonská VMRO-DPMNE se sice dohodly, že ulice by neměly nést jméno žádného hrdiny (albánského či makedonského) z konfliktu 2001, což popuzuje obě veteránské organizace (Dostoinstvo a Asociace albánských válečných veteránů). Několik opozičních stran do svých návrhů tyto osoby přesto zařadilo (VMRO - Lidová strana, Demokratická strana Albánců DPA). Avšak i některé jiné názvy jsou značně kontroverzní, např. Kosovo, Priština nebo Tirana.⁹⁰

Situace, ve které se nyní Makedonie nachází, je označována za nejvyšší nárůst interetnického násilí od roku 2001.⁹¹ Je tedy otázkou, jak na nastalé skutečnosti bude reagovat EU. Makedonská vláda sice dosáhla pokroku v implementaci podmínek OFA, ale současný reálný stav se nezdá uspokojivý. Z toho se dá konstatovat, že Makedonie přijímá pravidla OFA, protože jejich naplněním může získat výhody plynoucí z členství v EU. Stát se tedy v této oblasti chová na základě racionálně-institucionálního předpokladu. Konstruktivistická hypotéza totiž naznačuje, že stát implementuje pravidla, protože věří v jejich legitimitu, což je těžké při současné vlně interetnického násilí předpokládat.

Výše popsané problémy měly mimo jiné negativní vliv na makedonskou ekonomiku. Makedonie už v období SFRJ patřila mezi nejchudší a nejméně rozvinuté státy.⁹² Situace se však ještě zkomplikovala neuznáním vzniku státu. Tím, že Republika Makedonie nebyla ze strany mezinárodního společenství uznána, jí bylo znemožněno vstoupit do mezinárodních organizací, např. do Mezinárodního měnového fondu.⁹³ Kvůli řeckému odmítnutí uznat nově vzniklý stát nemohla Makedonie ani čerpat

⁸⁸MARUSIC, Sinisa Jakov – DURIDANSKI, Darko: *Macedonian Outrage Grows Over Mystery Killing*. In: *Balkan Insight*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/five-boys-found-dead-near-macedonian-capital> (13. 4. 2012)

⁸⁹MARUSIC, Sinisa Jakov: *Macedonia disappoints Albanians on Flag celebration*. In: *Balkan Insight*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-won-t-celebrate-albanian-flag-day> (28. 3. 2012)

⁹⁰MARUSIC, Sinisa Jakov: *New Street Battle Splits Macedonia's Capital*. In: *Balkan Insight*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/new-kind-of-street-battle-grips-macedonia-s-capital> (8. 3. 2012)

⁹¹MARUSIC, Sinisa Jakov – DURIDANSKI, Darko: *Macedonian Outrage Grows Over Mystery Killing*.

⁹²ATANASOVA, Gorica – BACHE, Ian: *Europeanization and F.Y.R. Macedonia: towards a compound polity?* *Southeast European and Black Sea Studies*, 10, 2010, č. 1, s. 86 (<http://www.tandfonline.com>)

⁹³BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region.*, s. 26.

finanční asistenci od ES. Poskytnuta jí byla pouze humanitární pomoc.⁹⁴ Situace se nezlepšila ani po uznání Makedonie pod názvem FYROM v roce 1993, které způsobilo odezvu ze strany Řecka ve formě unilaterálního embarga a znemožnilo dovoz zboží do země. Až po roce 1995, kdy došlo k částečnému urovnání sporu s Řeckem, byla Makedonie schopna získat peníze z EU.⁹⁵

Podobně negativní dopad měl na Makedonii i civilní konflikt v roce 2001, který způsobil zpomalení růstu HDP.⁹⁶ Zatímco ostatní země regionu zaznamenaly růst HDP již v polovině 90. let, v Makedonii se tento trend projevuje až v roce 2003.⁹⁷ V zemi je dlouhodobá vysoká nezaměstnanost, která dosahuje zhruba třetiny praceschopné populace.⁹⁸ Dalším problémem byla i nízká míra přímých zahraničních investic, avšak i zde dochází k postupnému nárůstu.⁹⁹

3.3. Komparace identifikovaných problémů

V následující podkapitole proběhne komparace na základě politických a ekonomických charakteristik, které byly nastíněny výše. První část se bude věnovat komparaci z hlediska ekonomických kritérií, druhá část se bude zabývat srovnáním politických problémů zemí. Do druhé části tak bude spadat jak spor se členským státem, tak i dimenze dopadu rozšiřování, tedy jak byly státy schopny implementovat zásadní požadavky EU.

3.3.1. Ekonomické problémy

Jak již bylo v textu několikrát nastíněno, výchozí ekonomické podmínky obou zemí byly odlišné. Zatímco Chorvatsko patřilo v SFRJ společně se Slovinskem k nejbohatším republikám, což bylo částečně motivem pro odchod z federace, Makedonie se řadila mezi nejchudší státy SFRJ. Navíc výše zmíněné problémy se Řeckem znemožnily Makedonii získat finanční pomoc. Chorvatsko sice bylo poškozeno šestiměsíční válkou na svém území a angažováním se v bosenské válce, která vedla také k odepření zahraniční finanční pomoci (PHARE), dokázalo však substituovat tuto pomoc bilaterálními dohodami a díky velké pomoci Německa.¹⁰⁰ V polovině 90. let tak

⁹⁴Tamtéž, s. 208.

⁹⁵Tamtéž, s. 208.

⁹⁶CHIVVIS, S. Christopher: c. d., s. 153.

⁹⁷KATHURIA, Sanjay (Ed.): *Western Balkan Integration and the EU. An Agenda for Trade and Growth*. Washington, D. C., The World Bank 2008, s. 1.

⁹⁸*Makedonie: ekonomická charakteristika země*. In: BusinessInfo.cz, <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/makedonie-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1001129/>

⁹⁹*The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2011 Progress Report*.

¹⁰⁰BARTLETT, William: *Croatia. Between Europe and the Balkans*, s. 99.

zaznamenává společně s ostatními zeměmi regionu ekonomický růst. V tomto období je na Makedonii uvaleno řecké embargo a Makedonie se k finanční pomoci dostává až po roce 1995. Obě země pak následně čeká ještě zhoršení ekonomické situace, a to vlivem etnického konfliktu v případě Makedonie a finanční krize 1998 - 1999 v Chorvatsku.

I v současnosti je zřejmé, že chorvatská ekonomika je oproti makedonské jednoznačně rozvinutější. Pokud je srovnáme v měřítku hrubého domácího produktu na obyvatele (HDP/obyvatele) Chorvatsko se v celosvětovém žebříčku umístilo na 64. místě, kdežto Makedonii patří až 95. pozice.¹⁰¹ Podobný rozdíl se projeví i na jiném žebříčku, a to podle hodnot HDI (Human Development Index), které lépe zaznamenávají skutečné rozložení HDP v populaci a i další, a to nejen ekonomické ukazatele (gramotnost, délka života). V tomto žebříčku je Chorvatsko na 45. místě a je řazeno podle OSN mezi státy s nejvyšším HDI na světě. Oproti tomu Makedonie patří do skupiny pouze s vysokým HDI a v žebříčku je na 59. místě.¹⁰²

3.3.2. Politické problémy

V dimenzi členského státu je možné pozorovat odlišné chování Chorvatska a Makedonie. Zatímco oba členské státy, Slovinsko i Řecko, se ve své logice chování řídí podle předpokladů liberálního intergovernmentalismu, Chorvatsko ustoupilo Slovinsku a rozhodlo se řešit vzájemný problém v mezinárodní arbitráži, Makedonie se již 20 let pře s Řeckem ohledně názvu svého státu. Chorvatsko tak bylo díky ústupku členskému státu schopno odblokovat přístupové rozhovory a úspěšně je uzavřít. Naopak v případě řecko-makedonského sporu zatím k plnému uzavření sporu nedošlo. Přestože se Makedonie v začátcích spor snažila urovnat změnou názvu a symbolů, spor se přenesl na rovinu boje o makedonskou identitu a řecké historické tradice.

Dimenze dopadu rozšíření zkoumající plnění podmínek daných ze strany EU ukazuje, že jak Chorvatsko, tak Makedonie konají na základě racionalismu a kalkulace výsledků. Tím pádem jejich chování odpovídá racionálně-institucionální hypotéze. V případě Chorvatska se jednalo o implementaci požadavků ICTY na plnou spolupráci při vyšetřování válečných zločinů. Přestože byla tato spolupráce v rozporu s vlastní identitou obyvatelstva, které nesouhlasí s označováním hrdinů války za válečné zločince, vláda nakonec spolupráci podpořila. To se projevilo hlavně na případu stíhání

¹⁰¹Data dostupná z <http://www.svetdnes.cz/zebricek/hdp-na-obyvatele.html> (17. 4. 2012)

¹⁰²Data dostupná z www.undp.org (17. 4. 2012)

generála Ante Gotoviny. Nedostatečná spolupráce na jeho dopadení vedla k pozdržení začátku přístupového vyjednávání.

Etnický konflikt v Makedonii determinoval požadavky EU na implementaci pravidel vedoucích k zlepšení postavení albánské menšiny, ať už se jedná o používání albánštiny jako oficiálního jazyka v oblastech, kde je více než 20 % albánského obyvatelstva, decentralizaci nebo zapojení do státní správy. Přestože vláda tyto reformy implementuje, v současné době je zaznamenáván nejvyšší nárůst mezinárodního násilí od konfliktu z roku 2001.

U téměř všech uvedených problémů s výjimkou chorvatsko-slovinského hraničního sporu se dá vyvodit jejich obecná fundamentální podstata, na kterou upozorňují i již jednou zmiňovaní Tina Freyburg a Solveig Richter, a sice otázka národní identity. Chorvatsko se dlouhou dobu v podmínce spolupráce s tribunálem řídilo svou myšlenkou národní identity, jakožto národa, který dobyl ve válce legitimně zpět své území, a opakovaně nevyhovělo požadavkům ICTY. V případě kdy tento postoj ohrozil otevření rozhovorů, vláda premiéra Sanadera překonala vlastní národní identitu a rozhodla se pro spolupráci na dopadení Gotoviny. Podobný případ ale v makedonském chování najít nelze. Makedonie se svým bojem za identitu dostává do konfliktu s Řeckem, které její počínání považuje za narušení vlastních historických tradic. Složitě budování identity a nacionalismus s tím spojený vede i k vytváření jasné linie mezi Makedonci a menšinou Albánců. To vede k izolaci jednotlivých komunit a růstu etnického násilí na albánském obyvatelstvu. Lze tedy zřejmě konstatovat, že podstatou rozdílu, který vedl k odlišnému vývoji rozšíření u Chorvatska a Makedonie, je schopnost překonání národní identity.

Závěr

Práce se zabývala výzkumem rozšiřování Evropské unie, konkrétně srovnáním dvou zemí západního Balkánu, které byly prvními kandidátskými státy v rámci regionu. Současný stav integrace je u obou zemí však odlišný. Zatímco Chorvatsko již uzavřelo přístupové rozhovory a jeho vstup se očekává v červenci 2013, Makedonie stagnuje na úrovni kandidátského státu a zatím se jí nepodařilo otevřít vyjednávací kapitoly. Cílem práce bylo zjistit, jaké hlavní příčiny vedly k odlišnému vývoji integrace těchto států a tyto problémy identifikovat a komparovat.

Teoretická část práce se zabývala definováním základních pojmů a teorií, které jsou pro studium rozšiřování používány. Byly zde vymezeny jednotlivé dimenze, které pro usnadnění komparace navrhuje Schimmelfennig a Sedelmeir.

Pro komparaci států byla nejprve zvolena dimenze členského státu, která se jeví jako velmi vhodná vzhledem k tomu, že obě země se dostaly do konfliktu s členským státem, který může blokovat jejich přijetí do EU. Pro Chorvatsko se tímto státem stalo sousední Slovinsko kvůli hraničnímu sporu. Makedonie se již od počátků svého vzniku potýká s řeckým nesouhlasem ohledně názvu, symbolů a historických tradic státu. Druhou zvolenou oblastí je dopad rozšíření EU na kandidátské státy. Tato dimenze zkoumá, jak se státy vyrovnávají s kondicionalitou EU a jaké faktory determinují jejich úspěšnou implementaci.

Následně byl popsán proces formování vztahu EU k vybraným státům na základě chronologického přehledu jednotlivých milníků integrace. Tato část práce měla sloužit k pochopení a časovému vymezení problémů, které vznikly a staly se základem komparace. Na jednotlivých politikách EU bylo vysvětleno, jaký měly účel a jaký byl jejich dopad na Makedonii a Chorvatsko. Částečně zde byly i objasněny důsledky jednotlivých přístupů EU na region jako celek. Ten se v podstatě začal diferencovat, což vedlo k současným rozdílným stupňům integrace u jednotlivých západobalkánských států. Právě na základě tohoto procesu došlo k vymezení Chorvatska a Makedonie jakožto prvních kandidátských států. Je nutné zde také podotknout, že v prvotní fázi při regionálním přístupu dokázala Makedonie dokonce prohloubit svůj vztah s EU více než Chorvatsko díky Dohodě o spolupráci.

Po vymezení problémů rozšiřování v rovině časové došlo k jejich detailnímu vysvětlení podle jednotlivých dimenzí. Hlavními identifikovanými problémy se tak jednak staly spory se členskými státy a problémy při implementaci podmínek EU,

konkrétně spolupráce s ICTY v případě Chorvatska a mírumilovné soužití dvou etnik v Makedonii. První zkoumanou problematikou byly spory se členskými státy. Jak se ukázalo, Slovinsko i Řecko jednají podle předpokladů racionalismu, kdy se svým potenciálem členského státu snaží získat pro sebe zisky plynoucí z vynucení si řešení sporu s kandidátským státem. Tomuto chování odpovídá hypotéza liberálního intergovernmentalismu. Rozdílná je však reakce dvou zkoumaných států. Chorvatsko přistoupilo na nátlak Slovinska a vzájemný problém se rozhodly obě země konsensuálně řešit rozhodnutím, že spor o Piranský záliv přenechají mezinárodní arbitráži. V závislosti na tomto rozhodnutí odblokovalo Slovinsko vyjednávací kapitoly. Makedonie není zatím schopná svůj spor s Řeckem ohledně názvu a historických tradic řešit. Navíc jak bylo na několika příkladech ukázáno, vzájemnou antipatii ještě umocňuje neustálým zdůrazňováním makedonské identity založené na společné historii s Řeckem, kterou si však Řekové monopolizují. Ani po dvaceti letech, kdy se spor přesouvá od zpochybňování názvu a symbolů státu přes makedonskou menšinu v Řecku k boji o historické tradice, se nepodařilo konflikt plně vyřešit.

V dimenzi dopadu rozšiřování se práce zaměřuje na dva politické problémy, jejichž řešením EU podmiňuje vstup obou zemí. V chorvatském případě se jedná o spolupráci s ICTY, kterou EU navazování vztahů s Chorvatskem často podmiňovalo. Na změně přístupu chorvatské vlády bylo ukázáno, že se chová podle racionálně-institucionální hypotézy. Na jejím základě jedná i makedonská vláda, která implementuje požadavky OFA ohledně albánské menšiny. Přestože EU zaznamenává postup v zavádění těchto reforem, v letošním roce dochází k nejvyššímu nárůstu etnického násilí.

V případě Makedonie problémy v obou dimenzích negativně ovlivnily její ekonomickou výkonnost. Navíc již na počátku osamostatnění měla Makedonie horší výchozí ekonomické podmínky, protože se jednalo o nejchudší a nejméně rozvinutou republiku SFRJ. Přestože i chorvatská ekonomika byla postižena nejprve válkou a následně i důsledky finanční krize, jsou hodnoty všech jejích uvedených ekonomických ukazatelů lepší než v případě Makedonie.

Ze snahy zodpovědět výzkumnou otázku, které hlavní příčiny vedly k odlišnému vývoji procesu rozšíření, vyplynulo, že zkoumané země rozdílně reagují na problémy v jednotlivých dimenzích. V obecné rovině bylo dosaženo závěru, že Chorvatsko bylo více schopné překonat problémy spojené se svou národní identitou. Vyřešilo svůj spor se členským státem, který je v případě Makedonie zatím nevyřešen právě v důsledku

makedonské neochoty odpoutat se od své identity. V dimenzi dopadu rozšíření chorvatská identita znesnadňovala plnění požadavků ICTY, ale i tato podmínka byla Chorvatskem splněna. V tomto případě došlo tedy k překonání identity. Oproti tomu budování vlastní identity a silný makedonský nacionalismus vede v této zemi k nárůstu násilí a antipatií mezi dvěma etniky žijícími spolu na území Makedonie. Tyto výše zmíněné argumenty jsou tedy identifikovanými problémy, které vedly k současnému rozdílnému stupni integrace, a jsou tedy příčinou jejího rozdílného vývoje.

Abstrakt

Tématem práce je komparace rozšíření Evropské unie o dva státy západního Balkánu, Chorvatsko a Makedonii. Přestože státy spojuje řada společných charakteristik, oba se v současné době (duben 2012) nalézají na rozdílném stupni procesu rozšíření. Cílem práce je zjistit, co zapříčinilo tento rozdílný vývoj a jaké jsou problémy jednotlivých států.

První kapitola je zaměřena na teoretický rámec rozšíření, tj. na definici pojmu, teoretické přístupy, jednotlivé dimenze komparace a hypotézy z nich vycházející. Pro tuto práci byla zvolena dimenze členského státu a dopadu rozšíření na kandidátské státy. Druhá kapitola popisuje chronologicky vývoj vztahu obou zemí s EU od jednotlivých politik vůči regionu až po současný stav integrace. V další části jsou vysvětleny identifikované problémy, které se objevily ve zkoumaných dimenzích. Země jsou následně komparovány podle ekonomických a politických kritérií. Tím je zodpovězena výzkumná otázka ohledně příčiny rozlišného vývoje a identifikovaných problémů.

Klíčová slova: Chorvatsko, Makedonie, EU, rozšiřování, dimenze, konflikt se členským státem, ICTY

Abstract

This work is a comparative study of EU enlargement, where compared objects are two states of Western Balkans, Croatia and Macedonia. Although both states have a wide range of common characteristics, they are currently (April 2012) on a different level of enlargement process. Aim of this work is thus to define what caused the different progress in these countries and what are their main problems.

First chapter focuses on a theoretical framework of enlargement, this means the definition, theoretical approaches, dimensions and hypothesis emerging from them. For this work was chosen a dimension of a member state and a dimension named Impact of enlargement on candidates. Second chapter chronologically depicts the process of forming a relationship of both countries with EU beginning with the EU policies towards the region and ending with the current state of integration. In the next section there are clarified the identified problems that emerged in researched dimensions of enlargement. States are then compared according to the economical and political

criteria. By this process the research question concerning the cause of the different progress and of the identified problems has been answered.

Key words: Croatia, Macedonia, EU, enlargement, dimensions of enlargement, conflict with a member state, ICTY

Prameny a literatura

Prameny

About the Stability Pact. In: Stability Pact, <http://www.stabilitypact.org/> (22. 3. 2012).

Chronology of bilateral relations. In: Delegation to former Yugoslav Republic of Macedonia,

http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/chronology/index_en.htm (11. 4. 2012).

„Je to agrese proti Chorvatsku!“demonstrují veteráni. In: Lidovky.cz, http://www.lidovky.cz/je-to-agrese-proti-chorvatsku-demonstruji-veterani-fhb-/ln_zahranici.asp?c=A110416_142520_ln_zahranici_mev (16. 4. 2011).

Macedonia disappoints Albanians on Flag celebration. In: Balkan Insight, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-won-t-celebrate-albanian-flag-day> (28. 3. 2012).

Macedonian Outrage Grows Over Mystery Killing. In: Balkan Insight, <http://www.balkaninsight.com/en/article/five-boys-found-dead-near-macedonian-capital> (13. 4. 2012).

Makedonie: ekonomická charakteristika země. In: BusinessInfo.cz, <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/makedonie-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1001129/>.

New obstacles on the Balkan route towards Brussels. In: The Economist, www.economist.com (7. 4. 2012).

New Street Battle Splits Macedonia's Capital. In: Balkan Insight, <http://www.balkaninsight.com/en/article/new-kind-of-street-battle-grips-macedonia-s-capital> (8. 3. 2012).

South Eastern Europe Public Agenda Survey. In: IDEA, http://www.idea.int/europe_cis/balkans/see_survey.cfm (13. 4. 2012).

The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2011 Progress Report. In: Evropská komise, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/mk_rapport_2011_en.pdf (1. 12. 2011).

V Chorvatsku oslavují kladný výsledek referenda o vstupu do EU. Zprávy.rozhlas.cz, http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/v-chorvatsku-oslavuji-kladny-vysledek-referenda-o-vstupu-do-eu--1007683 (23. 1. 2012).

Who Wants War in Macedonia? In: Balkan Insight, <http://www.balkaninsight.com/en/article/who-wants-war-in-macedonia> (14. 3. 2012).

<http://www.svetdnes.cz/zebricek/hdp-na-obyvatele.html>.

www.undp.org.

Literatura

ALIC, Anes: *Slovenia, Croatia, the EU and Piran Bay*. In: ISN ETH Zürich, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch-Archive/Detail/?id=53176&lng=en> (10. 4. 2012).

ATANASOVA, Gorica – BACHE, Ian: *Europeanization and F.Y.R. Macedonia: towards a compound polity?* Southeast European and Black Sea Studies, 10, 2010, č. 1, s. 85-96 (<http://www.tandfonline.com>).

AVBELJ, Matej – ČERNIČ, Jernej Letnar: *The Conundrum of the Piran Bay: Slovenia v. Croatia – The Case of Maritime Delimitation*. Journal of International Law & Policy, 5, 2007, s. 1-19 (<http://www.emins.org/sr/aktivnosti/konferencije/solun/pdf/ostala/conditio.pdf>).

BELLONI, Roberto: *European integration and the Western Balkans: lessons, prospects and obstacles*. Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 11, 2009, č. 3, s. 313-331 (<http://web.ebscohost.com>).

BOŠTIC, Anže Voh: *Slovenian - Croatian Border Dispute: A political Perspective*. In: International institute for Middle East and Balkan Studies (IFIMES), <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=En&Kat=10&ID=505> (10. 4. 2012).

DELEVIC, Milica: *Regional Cooperation in the Western Balkans*. In: European Union Institute for Security Studies (EUISS), <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp104.pdf> (7. 5. 2011).

ERÖZDEN, Ozan: *Croatia &v. ICTY: A difficult Year of Co-operation*. In: Central European University web, <http://web.ceu.hu/cps/bluebird/pap/erozden1.pdf> (12. 4. 2012).

FREYBURG, Tina – RICHTER, Solveig: *National identity matters: the limited impact of EU political conditionality in Western Balkans*. In: NCCR Democracy, <http://www.nccr-democracy.uzh.ch/publications/workingpaper/pdf/WP19.pdf> (11.10.2011).

HIGHET, Keith – KAHALE III, George – PETERS, Anne: *Commission of the European Communities v. Hellenic Republic*. The American Journal of International Law, 89, 1995, č. 2, s. 376-385 (<http://www.jstor.org/stable/2204210>).

CHIVVIS, S. Christopher: *The Making of Macedonia*. Survival, 50, 2008, č. 2, s. 141-162 (<http://web.ebscohost.com>).

KLARIN, Mirko: *The Impact of the ICTY Trial on Public Opinion in the Former Yugoslavia*. Journal of International Criminal Justice, 7, 2009, č. 1, s. 89-96 (<http://jicj.oxfordjournals.org>).

LAMONT, Christopher: *Negotiating Compliance: Sanader's Croatia and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. In: *Transitional Justice Institute Research Paper No. 09-07*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1425511.

MAVROMATIDIS, Fotis: *The Role of the European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia*. Journal of Contemporary European Studies, 18, 2010, č. 1, s. 47-62 (<http://web.ebscohost.com>).

RISTESKA, Marija: *Makedonský vstup do Evropské unie*. In: Europeum, www.europeum.org/doc/pdf/870.pdf (23. 3. 2012).

RISTESKA, Marija: *Ten years after the Ohrid Framework Agreement*. In: Center for Research and Policy Making, <http://www.crpm.org.mk/wp-content/uploads/2012/03/TenYearsafteOhrid.pdf> (14. 2. 2012).

RIZOVA, P. Tatiana: *A Case of Contested Sovereignty: Explaining Ethnic Conflict in the Former Yugoslav Republic of Macedonia, 1991-2002*. *Review of European Studies*, 3, 2011, č. 2, s. 73-89 (<http://dx.doi.org/10.5539/res.v3n2p73>).

SAMARDŽIJA, Višnja – STANIČIĆ: *Croatia on the Path towards EU: Conditionality and Challenge of Negotiations*. *Croatian International Relations Review*, 10, 2004, č. 36/37, s. 1-14 (http://bib.irb.hr/datoteka/222046.CIRR_VS-MS_2005_final_SVIBOR._doc.doc).

SANCIN, Vasilka: *Slovenia – Croatia Border Dispute: From „Drnošek – Račan“ to „Pahor – Kosor“ Agreement*. *European Perspectives-Journal on European Perspectives of the Western Balkans*, 2, 2010, č. 2, s. 93-111, (<http://www.europeanperspectives.si>).

SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIR, Ulrich: *Theorizing EU Enlargement: research focus, hypothesis, and the state of reaserch*. *Journal of European Public Policy*, 9, 2002, č. 4, s. 500-528 (<http://www.ewidgetsonline.com>).

STASZCZAK, Dariusz Eligiusz: *Theoretical Interpretations of the European Union Enlargement: Perspectives of New Global Paradigm*. *Journal of Knowledge Globalization*, 4, 2011, č. 1, s. 71-92 (<http://web.ebscohost.com>).

BARTLETT, William: *Croatia. Between Europe and the Balkans*. London, Routledge 2003.

BARTLETT, William: *Europe's Troubled Region. Economic development, institutional reform, and social welfare in the Western Balkans*. Oxon, Routledge 2008.

KATHURIA, Sanjay (Ed.): *Western Balkan Integration and the EU. An Agenda for Trade and Growth*. Washington, D. C., The World Bank 2008.

RYCHLÍK, Jan – PERENČEVIČ, Milan: *Dějiny Chorvatska*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2007.

SADOFSKI, Rafał (ed.): *The Western Balkans and European integration. Prospects and Implications*. Warsaw, Office of the Committee for European Integration 2008.

FIALA, Petr – PITROVÁ, Markéta: *Výzkum rozšiřování ES/ EU: Východiska, přístupy, možnosti*. In: FIALA, Petr – PITROVÁ, Markéta (Eds): *Rozšiřování ES/EU*. Brno, Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav 2003, s. 13-24.

CHECKEL, T. Jeffrey: *Constructivism and EU Politics*. In: JØRGENSEN, Knud Erik – POLLACK, A. Mark – ROSAMOND, Ben (Eds): *Handbook of European Union Politics*. London, SAGE 2006, s. 57-76.

SJURSEN, Helene: *Enlargement and the nature of the EU polity*. In: SJURSEN, Helene: *Questioning EU Enlargement. Europe in search of identity*. London, Routledge 2006, s. 1-15.

SCHIMMELFENNIG, Frank – MORAVCSIK, Andrew: *Liberal intergovernmentalism*. In: WIENER, Antje – DIEZ, Thomas (Eds.): *European Integration Theory*. Oxford, Oxford University Press 2009 (<http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/intergovernmentalism>).

SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIR, Ulrich: *The Study of EU Enlargement: theoretical approaches and empirical findings*. In: CINI, Michelle – BOURNE, K. Angela: *Advances in European Union Studies*, Palgrave Macmillan 2005, s. 96-116.

ŠMÍD, Tomáš: *Zahraniční a bezpečnostní politika Makedonie*. In: STÝSKALOVÁ, Věra – SMEKAL, Hubert: *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu*. Brno, Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav 2004, s. 58-90.